RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 38.

Lördagen den 10 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 412, med tillkännagivande att bebådade framställningar till riksdagen angående anslag å 1920 års tilläggsstat och 1921 års riksstat till uppehållande av verksamheten vid en statens tryckeriexpedition icke komma att föreläggas riksdagen.

Denna skrivelse bordlades på begäran.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 373, av herr *Nilsson* i Landeryd *m. fl.;*

nr 374, av herr *Berggren m. fl.;*

nr 375, av herrar *Röing* och *Hamrin;* och

nr 376, av herr *Björck* i Jönköping.

Vidare föredrogs motionen nr 377 av herr *Björck* i Jönköping; och överlämnades densamma, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos och remitterades till statsutskottet motionerna:

nr 378, av herr *Björck* i Jönköping *m. fl.;* och

nr 379, av herrar *Jungnell* och *Berggren.*

Vid nu skedd föredragning av motionen nr 380 av herrar *Jensen* och *Kjellberg* hänvisades densamma, i vad den avsåge jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogos övriga på bordet liggande motioner; och överlämnades därvid:

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 381, av herr *Nylander m. fl.;* och

nr 382, av herr *Jönsson* i Boa *m. fl.;*

till bankoutskottet motionerna:

nr 383 och 384 av herr *Bäcklund m. fl.;*

nr 385 av herr *Eriksson* i Stockholm *m. fl.;*

nr 386, av herr *Kant m. fl.;* och

nr 387, av herr *Pettersson* i Södertälje;

till behandling av lagutskott motionen nr 388 av herr *Hammarskjöld;*

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 389, av herr *Lübeck m. fl.;*

nr 390, av herr *Molin* i Dombäcksmark;

nr 391, av herr *Nilsson* i Landeryd *m. fl.;* och

nr 392, av herr *Bäckman m. fl.;*

till andra särskilda utskottet motionerna:

nr 393, av herr *Edén m. fl.;*

nr 394, av herr *Hamrin;*

nr 395, av herr *Lindman m. fl.;*

nr 396—404, av herrar *Lindman* och *Nilsson* i Bonarp;

nr 405, av herrar *Hage* och *Alvin;*

nr 406, av herrar *Andersson* i Grimbo och *Ericson* i Oberga;

nr 407, av herr *Forssell m. fl.;*

nr 408, av herr *Sköld;*

nr 409, av herr *Karlsson* i Gasabäck;

nr 410, av herr *Osberg;* och

nr 411, av herr *Ljungkvist;*

till jordbruksutskottet motionen nr 412, av herr *Norman m. fl.;* samt

till bankoutskottet motionerna nr 413 och 414 av herrar *Thore* och *Bökelund.*

§ 3.

Första lagutskottets utlåtande nr 24, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 4.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 413, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén.

Nämnda proposition bordlades.

§ 5.

Till avgörande förelåg först konstitutionsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion angående första kammarens avskaffande och införande av enkammarsystem. *Ang. införande av enkammarsystem.*

I en inom andra kammaren väckt och till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 148, hade herr *Hage m. fl.* hemställt, att riksdagen ville principiellt uttala sig för första kammarens avskaffande och införande av ett enkammarsystem samt hos Kungl. Maj:t begära förslag till de ändringar i grundlagarna, som för en sådan tankes förverkligande erfordrades.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar. Det är ju icke mycket roligt att uppträda i kammaren i en sådan fråga som denna där utsikterna äro så små att vinna något. Jag skall därför ej besvära kammaren med ett längre försvar för motionen. Jag anser likväl att — trots det att utskottet enhälligt har förklarat att motionen icke bör upptagas på grund därav, att frågan så nyligen är behandlad i riksdagen — det bör tillåtas mig att säga några ord. Och jag vill göra det särskilt med hänsyn till det förhållandet, att i Danmark, vårt södra grannland, har ju just nu i dessa dagar det socialdemokratiska partiet gått fram med den parollen: *enkammarsystem*, republik. Jag föreställer mig, att inför ett sådant faktum kunde det åtminstone finnas anledning att man skulle kunna här i den svenska riksdagen även från de högersocialistiska medlemmarna gå med på ett tillstyrkande av motionen, när man kan påvisa det faktum, att motsvarande parti i Danmark har gått fram och kommer i valrörelsen, såvitt man kan se, att gå fram på dessa linjer, gå fram för enkammarsystem.

Nu vet jag visserligen, att det finns många, som säga, att den första kammare, som det här är fråga om att bortoperera, den är icke den gamla första kammaren. För min del vill jag dock säga, att i stort sett måste man betyga, att denna första kammare som vi ha här på andra sidan gången, den är den gamla första kammaren.

Ang. införande av enkammarsystem. (Forts.)

Det är ju givet, att genom vissa bestämmelser, som kommit till stånd, har naturligtvis sammansättningen av denna kammare blivit något annorlunda, än vad den varit förut. Men i stort sett kan man dock fortfarande påstå, att denna kammares karaktär av bromsinstitution, den existerar dock fortfarande. Och fortfarande måste man ock konstatera det förhållandet, att denna kammare dock är sådan, och det på grund av det sätt, varpå den kommit till, att den giver en ökad representatation åt vissa medborgare i samhället. Den giver alltså icke samma representation åt alla medborgare, utan just därigenom att det finns vissa bestämmelser om medelbara val genom landstingen, vidare bestämmelsen om 27 års ålder för val till landstingen och censusbestämmelserna och slutligen därigenom att skattestrecket icke fullständigt borttagits vid kommunala val och alltså icke heller vid landstingsval, så måste man konstatera det faktum, att denna första kammare fortfarande är en representation för de mera burgna samhällslagren, en merrepresentation som man givit vissa samhällslager utöver den man vill ge andra samhällskategorier.

Från denna utgångspunkt och utan att förlänga diskussionen skall jag för min del be att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Det tjänar icke någonting till att taga upp till saklig diskussion förstakammarproblemet med hänsyn till det läge, vari frågan befinner sig i riksdagen. Jag hänvisar endast till det förhållandet, som utskottet tillåtit sig anföra såsom skäl för avslag på motionen, nämligen att den här frågan ingick i överenskommelsen 1918.

Herr Hage erinrade om att det socialdemokratiska partiet i Danmark på sitt program tagit upp enkammarsystemet och nu ämnar gå fram för det. Jag vill då till herr Hage säga, att jag är förvissad, att det socialdemokratiska arbetarpartiet i Sverige nog kommer att taga upp förstakammarproblemet, när den tiden kommer.

Herr talman! Under hänvisning till vad utskottet anfört i sitt utlåtande, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om ändring av vissa paragrafer i riksdagsordningen biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

Ang. valbarhet till riksdagens första kammare.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 9 riksdagsordningen.

I en inom andra kammaren väckt och till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 35, hade herr *Vennerström* hemställt, att riksdagen ville som vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande ändrade lydelse av § 9 riksdagsordningen:

Till ledamot i första kammaren kunna endast väljas i kommunernas allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått 35 års ålder.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Vennerström: I denna motion har jag hemställt om avskaffande av bestämmelsen om 3,000 kronors inkomst eller äganderätt till fastighet, värd 50,000 kronor, såsom villkor för valbarhet till första kammaren. Utskottet har för avslag anfört samma motivering som beträffande herr Hages motion. Jag kan förstå, att utskottet i det senare fallet anför den motiveringen, att man skulle rubba den senast antagna, synnerligen stora författningsreformen, ty första kammaren är ju därvidlag ett av de viktigaste kardinalproblemen, men jag kan absolut icke gilla, att man genom denna reform skall vara urståndsatt att förändra tämligen obetydliga detaljer, som ingå i den gamla nu gällande författningen. Jag anser, att denna fråga är en detaljfråga, som bör ses ur praktisk synpunkt, och här föreligga synnerligen stora, rent praktiska skäl för att avskaffa de föreskrivna villkoren för valbarhet till första kammaren. Vi känna från valet förlidet år, hurusom de vållade olika partier mycket stora olägenheter. Det gäller de socialdemokratiska partierna, och det gäller även bondegrupperna, för vilka det uppstod vissa förtretligheter, så att de i en del fall icke erhöllo den representation, d. v. s. de personer, som de ansågo vara lämpliga för inval till första kammaren.

Ur rent praktisk synpunkt, och då det förefaller mig, att man icke av enbart partipolitiska skäl bör avslå denna motion, tillåter jag mig yrka bifall till densamma.

Herr Larsson, i Västerås: Ja, herr talman! För min del kan jag instämma med motionären däri, att de ifrågavarande bestämmelserna äro olämpliga och att de böra fortast möjligt undanröjas. Som jag tidigare påpekat, kan man dock för närvarande ingenting göra åt den saken; men även den torde, förmodar jag, komma upp i sinom tid.

Ang. valbarhet till riksdagens första kammare. (Forts.)

Jag anhåller att under hänvisning till utskottets utlåtande få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner om ändringar i § 16 av förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 12 i förordningen om kyrkostämma m. m. föredrogs härpå; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. ändring i kommunallagarna.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i vissa hänseenden av gällande kommunallagar.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 150, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — för främjande av bostadsfrågan, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta eller hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare skulle erfordras för beslut om inköp av fast egendom, även där inköpet ej avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, samt att för sådant fall finge med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skulle anskaffas genom upplåning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Schlyter*, *Thulin*, *Ljunggren*, *Larsén*, *Hallén*, *Zander*, *Hansson* i Gårda, *Leander* och *Hansson* i Sölvesborg, som ansett, att utskottet i anledning av förevarande motion bort hemställa, att riksdagen — för främjande av bostadsproduktionen, skogshushållningen och andra viktiga ändamål — ville för sin del besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare skulle erfordras för beslut inom kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige om inköp av fast egendom, även där inköpet ej avsåge genomförande av fastställd stadsplan eller tomtindelning, samt att för sådant fall finge med vanlig majoritet beviljas anslag för ändamålet, även om medel därtill skulle anskaffas genom upplåning.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Ang. ändring i kommunallagarna. (Forts.)

Herr Hallén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskottsutlåtandet nr 24 behandlar, såsom kammaren torde se, en motion av herr Lindhagen, i vilken han begär, att närmast § 21 i kommunalstämmoförordningen på landet och de därav härledda bestämmelserna i motsvarande kommunalförordningar måtte erhålla den ändring, att beslut med kvalificerad majoritet icke skall erfordras, när det gäller fråga om inköp av fast egendom, även där köpet icke avser genomförandet av fastställd stadsplan eller tomtindelning, utan det skall räcka med enkel majoritet, även om medlen skola anskaffas genom upplåning.

Utskottet säger nu helt kort och gott, att det anser fortfarande samma skäl som de förlidet år anförda tala emot i motionen föreslagna åtgärder. Jag vill då taga mig friheten erinra kammaren om att man kan med samma formulering säga, att riksdagens andra kammare bör i år ha samma skäl för att avslå utskottets utlåtande och bifalla den till detsamma fogade reservationen, som förelågo för kammaren förlidet år; ty, såsom herrarna behagade erinra sig, var det så, att andra kammaren i fjol godtog den reservation, som även i år är fogad till utskottets utlåtande, och den gjorde det alldeles säkert på goda grunder. Man ansåg nämligen, att när vid 1907 års reform av kommunallagarna införandet av den 40-gradiga skalan verkställdes, så fanns det verkligen ett visst behov av att man i vissa frågor av större ekonomisk betydelse hade garanti för, att det fanns ett verkligt folkflertal inom kommunen, som stod på majoritetens sida. Det hade man då icke alltid genom röstsiffrorna, i ty att det kunde hända, att även t. o. m. ganska höga röstetal uppburos av en minoritet; men i och med detsamma den graderade röstskalan bortfallit, är det klart, att den majoritet, som genom per capita-omröstningen åstadkommes, är en verklig majoritet och icke en sådan, som ofta var fallet under den 40-gradiga skalans herravälde. Därför är kravet på kvalificerad majoritet i dessa fall icke längre aktuellt. Och vidare är detta behov av större rörelsefrihet för kommunerna här alldeles uppenbart, just därför, såsom herr Lindhagen säger och reservanterna också anse, att icke blott stads- utan lika mycket landskommunerna ha ett stort behov att kunna utan alltför stora svårigheter förvärva erforderlig mark. Det kan man ju nu endast, när det gäller stadsplan och tomtindelning. Men, låtom oss säga, att man i ett stadssamhälle vill förvärva en större egendom, som icke ligger inom stadsplanen, skall man då kanske på grund av mycket grundliga motiv från en del motståndares sida vara tvungen samla två tredjedels majoritet inom stadsfullmäktige? Eller om vi tänka oss ute på landet i en kommunalfullmäktigeförsamling, där man vill inköpa en egendom, antag t. ex. till ålderdomshem, eller man vill inköpa en tomt till skoländamål eller sådant, skall man då vara tvungen att här samla ihop till två tredjedels majoritet? Klart är, att detta i sådana här frågor är en särdeles tungrodd apparat. När vi nu i stället kräva, att det skall vara tillräckligt med enkel majoritet, så kan detta ingalunda sägas vara en lättsinnig åtgärd; ty det förstår en och var, att icke faller det en kommuns ansvariga med-

Ang. ändring i kommunallagarna. (Forts.)

lemmar in att för ett kommunalt beslut på så pass lång räckvidd som inköp av fast egendom på något sätt bara tänka på ögonblickets fördelar. Det ligger ju i regel icke en ögonblicklig fördel i ett egendomsköp för en kommun, utan det är saker, som ligga på längre sikt i framtiden. Sålunda, alla invändningar i den riktningen, att man på det sättet skulle låta tillfälliga majoriteter ledas av mycket kortsynta och tillfälliga motiv, böra kunna lämnas ur räkningen.

Jag vill också såsom ett sista argument för reservanternas ståndpunkt erinra om att vi icke biträtt herr Lindhagens motion oförändrad, utan i år liksom i fjol gjort den skillnaden, att denna befrielse från kravet på två tredjedels majoritet skall endast gälla i representativa församlingar, sålunda stads-, kommunal- och municipalfullmäktigeförsamlingar. Man har alltså erinrat om att i en vanlig kommunalstämmo- eller kyrkstämmoförsamling, där möjlighet finnes för mycket skiftande sammansättning från den ena gången till den andra, där kan ju tänkas, att tillfälliga majoriteter skulle kunna förrycka en kommuns ekonomiska struktur eller allmänna utveckling; men förhållandet blir helt annorlunda i en representativ församling. Där finnes garanti för en ständig kontinuitet i ärendenas handläggning, och naturligtvis äro också den största ansvarskänslan och sakkunskapen där tillfinnandes. Jag anser just denna ändring i herr Lindhagens motion vara en garanti av så pass värdefull natur, att den bör kunna säkerställa vår ståndpunkt i frågan.

Jag vädjar därför till kammaren att nu liksom i fjol biträda reservanternas förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr *Molin* i Dombäcksmark instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr Persson i Tofta: Herr talman! Jag skall i motsats till den föregående ärade talaren be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Det var icke längre sedan än år 1918, vid dess urtima riksdag, man hade anledning att taga närmare ståndpunkt till dessa spörsmål.

Vid detta tillfälle beslöt man icke allenast att bibehålla bestämmelserna om kvalificerad majoritet för de ärenden, varför tidigare sådan majoritet varit föreskriven, utan man beslöt även att utsträcka och vidga kraven i detta avseende. På tal om det av Kungl. Maj:t föreslagna kravet på utsträckt kvalificerad majoritet säger tredje särskilda utskottet, »att det i huvudsak har funnit de av Kungl. Maj:t framlagda ändringsförslagen välgrundade och ägnade att i sin mån skapa betingelser för en sund och besinningsfull verksamhet på det kommunala området.» Då utskottet säger »i huvudsak», avses därmed det undantag, som gällde utsträckningen av området för kommunalfullmäktigeinstitutionen.

Det förefaller mig, som om vi hade för litet erfarenhet på detta område för att redan genomföra ändringar. Jag hade väntat av herr Hallén, att han skulle framdragit exempel på några särskilda olägenheter som följa med kravet på kvalificerad majoritet, men det gjorde han icke. Han rörde sig egentligen endast med *tänkta* olägenheter och rena konstruktioner. *Ang. ändring i kommunallagarna.* (Forts.)

När utskottet för övrigt behandlar en liknande fråga i sitt utlåtande n:r 25, föreligger där icke många reservationer, utan flertalet av reservanterna vid detta betänkande (nr 24) ha gått med på utskottets ståndpunkt i betänkandet nr 25. Det säges där, att 1918 års riksdag väsentligen utsträckt användningen av kvalificerad majoritet vid beslut angående kommunala utgifter, och då konstitutionsutskottet finner de år 1918 till stöd för denna utsträckning anförda skäl fortfarande äga giltighet, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka ett förslag, som skulle gå i direkt motsatt riktning. Jag tycker, att dessa skäl tala även för bifall till konstitutionsutskottets utlåtande nr 24.

Jag tror, att det är skäl att vara en smula försiktig härvidlag. Jag tycker mig nämligen förmärka en viss tendens av de kommunala beslutande organisationerna att numera icke vara så försiktiga, när det gäller att belasta framtiden med lån som de varit tidigare. Förr voro verkligen de kommunala myndigheterna rädda för skuldsättning, men så är icke alltid fallet nu.

Det är också någonting annat, som jag på sina håll tyckt mig förmärka: det förefinnes en viss övertro på fördelen för en kommun av att skaffa sig fastigheter.

När herr Hallén säger, att det icke gärna kan falla de ansvariga beslutande in att av kortsynta motiv inköpa fastigheter, kan det med samma skäl sägas, att det av dessa beslutande myndigheter också kan förväntas, att man icke av kortsynta bevekelsegrunder motsätter sig behövliga fastighetsköp. Förhåller det sig verkligen så, att ett trängande behov föreligger, då behöver det icke vara så ofantligt svårt att skaffa kvalificerad majoritet för sådana beslut.

Jag anser som sagt, att man ännu så länge bör iakttaga viss försiktighet på detta område, och skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Oaktat jag icke varit i tillfälle att deltaga i behandlingen inom utskottet av detta ärende och icke heller i det nästföljande, som behandlar ungefär enahanda ämne, skall jag ändå be att få säga ett par ord.

Enligt min uppfattning är tillämpningen av bestämmelserna om kvalificerad majoritet ett tveeggat svärd. Någon gång kan det kanske vara motiverat att kräva dylik majoritet för ett visst beslut, men jag vågar påstå, att dessa bestämmelser i allmänhet torde vara mera till skada än till gagn för kommunen. Det är väl icke riktigt, att en minoritet inom en beslutande församling, stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige t. ex., skall kunna ställa sig rent av hindrande i vägen för den kommunala utvecklingen. I det fall, som

Ang. ändring i kommunallagarna. (Forts.)

här närmast föreligger, då det gäller att tillgodose bostadsproduktionen, skogshushållningen och andra viktiga ändamål, tror jag, det kan vara skäl i att försöka få bort den kvalificerade majoriteten, då dessa angelägenheter äro av så stor vikt för kommunens medlemmar, att det bör vara tillräckligt med enkel majoritet. En minoritet bör som sagt icke kunna få ställa sig hindrande i vägen för vidtagande av åtgärder på detta område.

Jag anhåller, herr talman, att få ansluta mig till reservanternas uppfattning och yrkar sålunda bifall till reservationen.

Herr Henrikson: Herr talman! Jag erinrar om att bestämmelserna om kvalificerad majoritet fastställdes, sådana de nu äro, så sent som år 1918. Under den korta tid, som förflutit sedan dess, ha vi icke haft tillfälle att få tillräcklig erfarenhet om dessa bestämmelsers verkningar. Jag hade väntat mig, att några av talarna skulle prestera ett försök att påvisa därav härflytande olägenheter, men sådana tycks icke ha förefunnits; och icke heller från annat håll har jag hört, att några olägenheter försports. Denna fråga har ju för övrigt både under förra året och året därförut blivit grundligt diskuterad och skälen för kvalificerad majoritet så kraftigt framhållna, att jag icke anser mig behöva vidare motivera min ståndpunkt, utan jag ber kort och gott att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Med herr Henriksson förenade sig herr *Runefors*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 87 ja, men 104 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Ang. sättet för fattande av vissa kommunala beslut.

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om ändring av kommunallagarnas bestämmelser rörande sättet för fattande av beslut om beviljande av anslag till nya ändamål m. m.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 151, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen — för möjliggörande av nyskapningar i kommunalpolitiken — ville antingen för sin del besluta eller ock hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordrades för beviljande av anslag till nya ändamål eller behov, samt att för sådant fall finge med vanlig majoritet beviljas anslag, även om medlen skulle anskaffas genom upplåning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade herrar *Thulin* och *Ljunggren* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Vid detta utlåtande finnas ju endast antecknade tvenne reservanter, nämligen herrar Thulin och Ljunggren. För min del tycker jag, att de herrar, som reserverat sig mot utskottets utlåtande n:r 24, bort haft anledning att även reservera sig mot utlåtandet n:r 25. Jag tycker icke, det finnes någon anledning, varför man ovillkorligen skall gå med på bestämmelsen om kvalificerad majoritet i detta fallet, då man i reservation till utlåtandet n:r 24 påyrkat borttagande av denna bestämmelse.

Man torde kunna våga det påståendet, att dylika bestämmelser utgöra ett försök att på bakvägar återvända till den 40-gradiga skalan. Man har gått med på, att det skall bli per capita-röstning men nu finner man, huru man tager tillbaka med ena handen, vad man givit med den andra, då det gäller avgörandet av vissa frågor. Detta leder därtill, att det blir en minoritet, som kommer att avgöra frågorna om vissa anslag, och vidare får man synnerligen tillkrånglade bestämmelser. Man måste nämligen erkänna, att dessa bestämmelser på sidan 2 i utlåtandet, nämligen att för höjande av vissa anslag skall förefinnas två tredjedelars majoritet, om höjningen skulle utgöra mera än 25 % i kommun, där högsta kommunalskatten överstiger 9 men ej 12 kronor per bevillningskrona o. s. v., dessa bestämmmelser äro, menar jag, synnerligen invecklade och tillkrånglade.

Hela denna åskådning, som ligger bakom kravet på kvalificerad majoritet, grundar sig ju för övrigt på den enligt min mening

Ang. sättet för fattande av vissa kommunala beslut. (Forts.)

fullkomligt falska uppfattningen, att småfolket, arbetareklassen, och över huvud taget folk med små inkomster skulle vara hänsynslösare att genomdriva stora anslag och icke hesitera för anslag, som skulle betunga kommunerna och höja kommunalskatten. Jag tror icke, att man i allmänhet kommit till den uppfattningen inom kommunerna, att det förhåller sig på det sättet, utan jag tror tvärtom, att man kan konstatera, att när det gäller att besluta anslag, äro dessa personer med små inkomster lika ansvarskännande, som någonsin personer med större inkomster, vilka fått sig pålagda en större skattebörda.

För övrigt föreligger det ju nu förslag till utjämning av kommunalskatten, så att om en kommun blir särskilt hårt betungad, är det ju meningen att inskrida med vissa åtgärder för att nedbringa kommunalskatten.

Jag föreställer mig alltså, att man har all anledning att hålla på denna motion av herr Lindhagen, och i likhet med vad jag kan förstå, att de två reservanterna tänkt sig, ämnar jag yrka bifall till motionen.

Jag skall dock be att få göra ett litet ändringsyrkande i själva klämmen. Herr Lindhagen har ju där fört in en mellansats: »för möjliggörande av nyskapningar i kommunalpolitiken», och dessutom har han strax därefter ett uttryck: »antingen för sin del besluta eller ock».

Dessa satser vill jag ha bort och ber därför att — i likhet med vad herr Lindhagen själv kommer att göra i första kammaren — få hemställa, att riksdagen ville hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i gällande kommunallagar, att kvalificerad majoritet icke vidare erfordras för beviljande av anslag till nya ändamål eller behov, samt att för sådant fall må med vanlig majoritet beviljas anslag, även om medlen skola anskaffas genom upplåning.

Herr Hallén: Herr talman! Bara i korthet ett litet genmäle till herr Hage.

Såvitt jag hann höra början av hans anförande — jag förutsätter åtminstone, att han påpekade det — menar han väl, att det är en inkonsekvens av oss reservanter, när vi icke i detta fall såsom vid det föregående utlåtandet yrkat bifall till herr Lindhagens motion. Men här är dock den skillnaden, och det var ju också den jag sökte betona såsom skäl för mitt ståndpunktstagande till den förra motionen, att då gällde det ju inköp av fast egendom, d. v. s. kommunala beslut, som hade längre sikt på framtiden, och där man ansåg, att själva beslutets natur var sådan, att varje lättsinnigt eller tanklöst beslutande från kommunens sida kunde anses uteslutet. När det däremot gäller en sådan sak som att bevilja anslag till nya ändamål och behov, så kan man naturligtvis icke i sanningens namn neka till, att det, särskilt med den form,

som herr Lindhagen föreslagit, kan hända, att till och med på en vanlig kommunalstämma en tillfälligt hoptrummad majoritet kan genomdriva ett fullkomligt nytt anslag, om vars nytta och lämplighet mycket delade meningar kunna råda. Det kan till och med gå så långt, att man för ett sådant där rent tillfälligt ändamål, till vilket man saknar pengar, med enkel majoritet kan besluta om anskaffande av medel genom upplåning. Jag menar, att när det gäller ärenden av sådan art som anslag till nya ändamål eller behov, vilka, det ligger i sakens natur, kunna vara av mycket tillfällig art, kan det naturligtvis tänkas leda till äventyrliga konsekvenser om anslag kunna beviljas utan ringaste restriktioner. Det är därför vi ansett oss böra göra denna lilla åtskillnad.

Ang. sättet för fattande av vissa kommunala beslut. (Forts.)

Jag skall icke taga upp den debatt, som herr Hage tydligen ville ha till stånd rörande behovet över huvud taget av restriktioner och inskränkningar i beslutanderätten, mot vilka han polemiserade. Jag tror bara han gör sig skyldig till ett missförstånd, när han menar, att dessa skärpta bestämmelser riktade sig enbart mot arbetarna och småfolket. Här har utskottet, som herrarna torde finna, tryckt av ett stycke av § 21 i kommunalstämmoförordningen, varav man kan se, hur rörelsefriheten begränsas, ju mer man kommer in i kommuner med växande och större skattetryck. En sådan åtgärd är ju en form av kommunal självkontroll, som icke riktar sig speciellt mot någon viss inkomstgrupp, låt vara att åtgärden beslöts, rent historiskt sett, i sammanhang med att de lägre inkomstgrupperna fingo ökat inflytande. Därav kan man emellertid icke draga den slutsatsen, att det är mot dessa grupper, som detta riktar sig. Om herr Hage vore i en landskommun, skulle han kanske finna, att det mycket väl kunde hända, att det icke vore de minsta inkomstgrupperna, som ville genomdriva ett beslut, som herr Hage på goda grunder kanske ville bekämpa. Det kan vara helt andra personer, som stå i helt annan ekonomisk ställning, och dessa bestämmelser äro sålunda endast att anse som en kommunal självkontroll, som icke på minsta sätt riktar sin udd mot vare sig den ena eller andra inkomsttagaren.

Herr Hage undrade, vad det var, som föresvävade de två reservanterna i första kammaren, och jag kan då upplysa honom om, att de reserverade sig för en linje, som riksdagen säkert icke är villig att reflektera på, nämligen att den kommunala självkontrollen skulle utbytas mot en anordning, som hittills varit tillämpad i Norge, där man lagt avgörandet i Kungl. Maj:ts hand. Detta har dock visat sig mycket olyckligt där; det har blivit en rent formell prövning, som gjort, att massor av norska kommuner råkat in i ett olidligt ekonomiskt betryck. De ha nämligen saknat det organ för kommunal självkontroll, som vi äga. Det är detta, som reservanterna funderat på, ehuru de icke närmare ingått på frågan, hur man i stället skulle utvidga Kungl. Ma:ts granskning- och prövningsrätt. Jag tror verkligen det är en linje, som kammaren icke vill reflektera på.

Ang. sättet för fattande av vissa kommunala beslut. (Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennerström: Herr talman! Den föregående talaren ansåg, att denna bestämmelses bibehållande vore nödvändig för att hindra överilade beslut i kommunala angelägenheter. Jag undrar dock, om icke nu gällande kommunalförfattning har synnerligen betryggande garantier mot tillfälliga överrumplingar av den natur, som herr Hallén avsåg. Vi ha ju infört kommunalfullmäktigerepresentation, vi ha utsträckt de proportionella valen, vi ha bestämmelser om en ökad förutgående beredning, och vi ha som bekant även möjlighet att uppskjuta avgörandet med en frågas behandling. Jag tror, att samtliga dessa garantier äro fullt tillräckliga, så att vi icke alls behöva denna kvalificerade majoritet för att förhindra en överrumpling av den natur, herr Hallén talade om.

Då herr Hallén anförde, att denna kvalificerade majoritet icke kunde drabba beslut, som toge sikte på en längre framtid, så vill jag gent emot honom genmäla, att vi ha kommunaliseringsfrågor, som just äro tagna på lång sikt och som dock blivit omöjliggjorde genom bestämmelsen om två tredjedelars majoritet. Vi ha till exempel Stockholms spårvägsfråga, som genom denna bestämmelse blivit föremål för en synnerligen långvarig försumpning. Vidare hade vi nyligen i Stockholms stadsfullmäktige en annan fråga, nämligen om ett kommunalt tegelbruk, och även den frågan var lagd på lång sikt men stjälptes genom bestämmelsen om två tredjedelars majoritet.

Då herr Hallén tycktes ha den föreställningen, att denna kvalificerade majoritet var nödvändig för att hindra de nya maktägarna från ett ekonomiskt ansvarslöst lättsinne, så undrar jag, om denna föreställning baserar sig på praktiska skäl eller om den icke fastmer huvudsakligen är av teoretisk art. Jag tror, att den gångna, visserligen rätt korta tid, som förflutit, sedan den nya kommunalförordningen kom till, dock visat, att de nya maktägarna icke begagna den nya makten till ekonomiskt lättsinne utan tvärtom handhava densamma fullkomligt lika ansvarsfullt, som någonsin de förutvarande maktägarna gjorde.

Jag tror således, att denna bestämmelse är alldeles onödig. När kommunalskatten är så hög som nu just för de nya maktägarna, och när därjämte kommunalskattens omläggning, när den en gång kommer till stånd, säkert kommer att drabba även de nya maktägarna d. v. s. löntagare och arbetare synnerligen hårt, så tror jag, att faran för ekonomiskt lättsinne vid handhavande av de kommunala frågorna är fullkomligt obefogad.

Jag ber ur den synpunkten att få yrka bifall till herr Lindhagens förslag med den formulering herr Hage givit detsamma.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen proposi-

tioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Hage under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. sättet för fattande av vissa kommunala beslut. (Forts.)

§ 11.

Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande, nr 26, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om tryckfrihetsförordningens omdaning blev av kammaren godkänt.

§ 12.

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder, i syfte att lappbefolkningen må bliva representerad i riksdagen.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 209, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära skyndsamt förslag till sådan ändring i grundlagarna, att lappbefolkningen eller samefolket berättigades att, oavsett representationssättet i övrigt, insätta en represenant i vardera kammaren eller åtminstone en representant i andra kammaren, ävensom till de övriga föreskrifter i grundlag eller särskild författning, som för ändamålet kunde finnas erforderliga.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Schlyter*, *Ljunggren* och *Zander*, vilka ansett, att utskottet i anledning av förevarande motion bort hemställa, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån lappbefolkningen skulle kunna berättigas att inom riksdagen erhålla egen representation, ävensom till riksdagen inkomma med därutav föranledda förslag.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Zander: Herr talman, mina herrar! I denna motion har herr Lindhagen fört fram ett spörsmål, som mig veterligt icke förut förelegat till riksdagens handläggning. Han har ifrågasatt, huruvida det icke vore lämpligt att låta den lappbefolkning, som finns i vårt land, få en särskild representation. Den känsla, som här besjälar herr Lindhagen, är jag övertygad om, har sitt sammanhang med de strävanden, som i särskilt hög grad pågått den senaste tiden. Vi ha ju genom författningsändringen försökt taga bort de skiljaktigheter, som förut förefunnos mellan olika klasser i vårt folk, för att på så vis utjämna dessa skilda klasser och bättre låta människovärdet komma till sin rätt. Det finns emellertid en kate-

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

gori av landets invånare, som i stort sett hava blivit oberörda av dessa förändringar, nämligen lappbefolkningen. Den har visserligen icke varit oberörd på det sättet, att den har blivit förvägrad den medborgarrätt, som de andra medborgarna ha fått, men lapparna äro på grund därav, att de dels utgöra ett fåtal, jämfört med landets övriga befolkning och dels äro spridda inom flera provinser, urståndsatta att genom tillämpning av den rösträtt, som eljest gäller, på något sätt bliva representerade.

De säregna förhållanden, varunder dessa lappar existera, utgöra emellertid en anledning, som man gott kan finna innebära skäl nog för att pröva, huruvida icke denna del av befolkningen skulle kunna få en särskild representation på ett eller annat sätt. Det sägs häremot, att detta skulle vara en sak, som på ett otillbörligt sätt innebure ett avsteg från de numeriska principer, som förut äro grundläggande för vår riksdag. På grund härutav skulle det icke vara lämpligt att införa någon särskild representation för lapparna. Jag tror emellertid icke, att en sådan sak som antalet ledamöter i riksförsamlingen på minsta sätt kan få vara avgörande för frågan, huruvida man i detta fall skall beakta det krav, som också har kommit från lapparna själva och här framförts av herr Lindhagen. Det vore givetvis mycket lätt att ordna saken, även om man ville behålla numerären av 230 ledamöter i andra kammaren, men likväl i detta antal inrymma en representant för lapparna. Därför kan detta skäl enligt mitt förmenande icke vara nog.

Utskottet anför dessutom den omständigheten, att lappbefolkningens antal är så litet i förhållande till det antal, som kommer på varje ledamot, att detta minimiantal icke på minsta sätt skulle kunna ge ett berättigande till en särskild representation för lapparna. De skulle härigenom bliva överrepresenterade, och detta skulle innebära ett betänkligt avsteg från den förut lagda grunden, eller, som utskottet självt anför, att bakom en andrakammarledamot står nu i huvudsak ungefär 25,000 invånare, medan lappbefolkningens antal icke överstiger 7,000 personer, och att lapparna på denna grund skulle bliva överrepresenterade, om det medgives dem en särskild representation.

Icke ens denna synpunkt anser jag vara hållbar för ett avslagsyrkande. Vi veta ju, att om man också inom varje valkrets delar upp befolkningen på varje representant, och om det då står 25,000 personer bakom varje kammarledamot, är det icke därmed sagt, att att det är de fåtaligast representerade partierna, som ha det största många gånger minoriteter, som representeras. Det är ju ett faktum, att det är de fåtaligaste representerade partierna, som ha det största antalet valmän bakom sig, medan majoritetspartiet har ett mindre antal bakom sig. I ännu högre grad gäller detta, om man tillämpar den proportionella valmetoden, och man vet, att det många gånger kan inträffa, att en representant kan bli vald, som representerar en mycket liten minoritet. Man betraktar dock icke en sådan person som mindervärdig, därför att han bakom sig har ett mindre antal personer, utan han får personligen sätta in sin kraft utan hän-

syn till antalet av dem, som stå bakom honom. Man kan säga detsamma om en lapprepresentant, om det skulle komma någon till riksdagen. Det är naturligtvis icke antalet som sådant, som han skall representera, utan de säregna förhållanden, under vilka lapparna existera och vilka, som sagt, skilja sig från landets övriga befolknings levnadsförhållanden, äro givetvis av den art, att de böra uppmärksammas.

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

Lagstiftningen har förut tagit mycken hänsyn härtill, och vi veta alltför väl, att vår lagstiftning rörande lapparna är mycket omständlig och komplicerad, och att riksdagen mycket ofta stått inför viktiga problem, då den haft att lösa sådana frågor. I det syftet har man en särskild lappkommission, som skall ägna dessa frågor sin uppmärksamhet och givetvis på ett förberedande stadium få fram även lappbefolkningens synpunkter. Jag är övertygad om att en representant för lapparna i riksdagen skulle vara till god hjälp i det lagstiftningsarbete, som riksdagen måste utöva emot även dessa befolkningsgrupper. Därför anser jag, att det icke är nog med att hänvisa till lapparnas fåtal och säga, att de icke böra representeras, ty man kan gott säga, att deras levnadsförhållanden så väsentligt avvika från landets övriga befolknings, att de därför kunna vara berättigade att få en särskild representant.

Utskottet invänder nu vidare, att det också finns andra speciella intressegrupper, som kunna ställa samma krav som lapparna på en särskild representation. Ja, jag skulle icke säga nej därtill, om sådana intressegrupper funnes i landet, som med samma rätt skulle kunna göra anspråk på en representation, som jag anser, att lappbefolkningen kan göra. Jag anser emellertid icke, att några sådana befolkningsgrupper med så speciellt avskilda intressen från landets övriga befolknings finnas, att det kan ifrågasättas att medge dem en särskild representation. Man talar om finnarna i vårt land. Det är sant, att de ju ha ett särskilt språk och icke alltid tala svenska, men, om man bortser från språket, leva de i övrigt under alldeles samma förhållanden som svenskarna, och man kan icke gärna tala om något speciellt finskt intresse i vårt lands övriga angelägenheter. På den grund sätter jag i tvivelsmål, om det kunde ifrågasättas att ge en särskild repesentation för de finnar, som finnas i landet, men, om så skulle visa sig nödvändigt, tror jag icke, att detta skulle innebära någon så stor fara. Detsamma kan sägas om övriga intressegrupper, som kunna finnas i landet. De äro för spridda och för oorganiskt samlade för att man skall kunna tala om en särskild representation för dem. Det finns ingen befolkningsgrupp, som motsvarar lappbefolkningen, och därför kan man gott, menar jag, även med hänsyn till de konsekvenser, som reservanterna förespå, begära en utredning rörande en särskild representation för lappbefolkningen.

Det är ju också så, att det är en väsentlig fördel för ett land, att dess invånare såvitt möjligt överallt representeras, så att deras olika synpunkter kunna framföras och deras intressen bliva beaktade. Det blir då bättre samklang i verksamheten i ett land.

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

Att bakom denna motion finns ett livligt intresse från lapparnas egen sida, ber jag att få bekräfta med att föredraga några telegram, som äro ställda till herr Lindhagen såsom motionär i denna sak.

Vi ha ett telegram, undertecknat av flera lappar från Vilhelmina- och Åseletrakterna. Dessa lappar skriva följande:

»Undertecknade lappar i Mittådalens lappby uttrycka på detta sätt vår tacksamhet för herr borgmästarens senaste motion i lappfrågan, vilka motioner vi anse fullkomligt rättfärdiga och stödja på allt sätt.»

Det är undertecknat av sex lappar från denna trakt. Ett annat telegram lyder:

»Frostvikens lappförening uttalar sin utomordentliga tacksamhet till borgmästare Lindhagen för den framburna motionen i riksdagen om representationsrätt i lagstiftande församlingen, vilken motion vi på det kraftigaste understödja. Högaktningsfullt Jonas Åhrén, föreningens ordförande.»

Ett tredje telegram lyder:

»Anarisets och Tossås lappbyar hava i dag i gemensamt möte fattat följande beslut att till herr Lindhagen framföra ett djupt tack för vid nu pågående riksdag väckta motioner om representationsrätt, som vi med glädje instämma uti och anse dem fullt rättfärdiga enligt våra önskningar.»

Det är undertecknat av Per Larsson och Torkel Jonasson.

Vidare föreligger ett telegram från Vilhelmina-Åsele lappförening, som på extra föreningsmöte i Åsele den 16 mars resolverat följande:

»Föreningen uttalar sin utomordentliga tacksamhet och tillfredsställelse över den av borgmästare Lindhagen i riksdagen i år framburna motionen om rätt för lapparna att deltaga i vår lagstiftande församling, vilken motion vi på det kraftigaste understödja. På mötet närvarande föreningsmedlemmar.»

Under finnas en mängd namn på de lappar, som sålunda deltogo i detta föreningssammanträde.

Då vi höra detta, förstå vi också, att bakom denna motion ligga lapparnas egna intressen och önskningar. Helt naturligt är det icke oväsentligt, att man tillmötesgår sådana synpunker, som kunna finnas hos olika befolkningslager. Då dessutom detta krav icke på något sätt, skulle man vilja säga, överstiger måttet av riksdagens förmåga att tillmötesgå, anser jag, att man borde kunna tillmötesgå det krav, som ligger i reservationen, där man yrkar på utredning av detta spörsmål.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag, men med en något annan motivering, än utskottet har kommit till.

Här i riksdagen betrakta vi lapparna som en fullkomlig enhet, men tränger man litet närmare in i deras vanor och levnadssätt och in-

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

tressen, finner man, att det icke alls existerar en sådan enhet. T. o. m. språkfrågan lägger hinder i vägen för lapparna att bilda en dylik enhet. Lapparna i Västerbotten förstå icke lapparnas språk längre norrut. Karesuando- och Vilhelminalapparna, vilka senare vi nyss hörde telegram ifrån, kunna helt enkelt icke tala med varandra på lappska. Endast av den anledningen torde det förefinnas svårighet för dem att kunna enas om en gemensam representant i riksdagen.

Emellertid förefinnas även andra skäl, nämligen att det föreligger ännu större svårighet för dem att kunna organisera val o. d. Då man vet, hur de befinna sig på flyttningar, än i Norge, än i Sverige, torde det praktiskt taget vara alldeles omöjligt för dem att kunna driva någon egentlig valrörelse och få fram den allmänna folkmening, som de kunna ha.

Vidare finns det en annan omständighet, nämligen att lappstammen sinsemellan är delad i två intressegrupper, som stå stick i stäv emot varandra. De nomadiserande lapparnas intressen gå rakt emot de bosatta lapparnas intressen. De senare ha ungefär enahanda intressen som den bosatta svenska befolkningen. Detta förhållande medför, att om man skulle ha en särskild representation i riksdagen för lapparna, finge man åtminstone dela upp det så, att de nomadiserande lapparna skulle ha en representant och de andra en annan.

Nu har ju, som bekant, den svenska lagstiftningen under århundraden i många stycken varit synnerligen tillmötesgående och välvillig emot lapparna. Vi ha här i Sverige drivit en helt annan politik, än som exempelvis gjort sig gällande i fråga om den norska lagstiftningen, där man icke velat bibehålla lapparna vid deras egenart och kultur. Men jag tror dock, att det ännu finns åtskilligt, som brister i detta hänseende. Och jag skall tillåta mig att här kasta fram en liten tanke, som, om den bleve realiserad, skulle gagna lapparna ofantligt mycket mera, än om de finge en riksdagsman i denna kammare eller medkammaren.

För närvarande lyda lappärendena under fyra olika departement, nämligen justitiedepartementet, jordbruksdepartementet, civildepartementet och slutligen ecklesiastikdepartementet. Här finnas olika föredragande i alla dessa departement, och det finns för närvarande icke något som helst samarbete i fråga om avgörandet av lappangelägenheterna. Vidare äro lapparna fördelade över icke mindre än tre olika län och länsstyrelser. Om man kunde på det administrativa förvaltningsområdet få en enhet till stånd, om man kunde ordna det så, att det bleve en högre tjänsteman i Stockholm, som vore inom de olika departementen föredragande för lapparnas angelägenheter, oavsett huruvida det händelsevis rörde en vattenfallsfråga, en jordfråga eller en lagstiftningsfråga, och om vidare länsstyrelserna samt lappfogdarna och de andra tjänstemännen, som finnas för ombesörjande av lapparnas angelägenheter, kunde, så långt görligt är, sortera under denna myndighet här, så skulle mycket vara vunnet. Jag talar inte om att inrätta ett stort lappämbetsverk; det vore alldeles tillräckligt med en enda tredje gradens tjänsteman, som kunde handhava dessa saker. Därest så bleve

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

förhållandet, är jag övertygad, att lapparnas rättmätiga intressen skulle bli bevakade på ett betydligt bättre sätt än genom förverkligande av den tanke, motionären här framfört.

Herr talman, det är just därför, att jag känner så varmt för lapparna, som jag yrkar avslag å motionen.

Herr Hallén: Herr talman! Det kunde tyckas, som om det vore nog ordat i en fråga som denna. Och efter herr Kristenssons anförande har jag icke värst mycket att tillägga. Vad jag skulle vilja säga rör icke så mycket den rena sakfrågan, utan det är ett rent principuttalande, som jag skulle vilja foga till denna Lindhagenska motion.

Det är ju så, att herr Lindhagen har, såsom vi alla veta, ett synnerligen stort hjärta, så stort, att man ibland nästan undrar, om det inte är väl stort. Detta är ju också en typisk Lindhagensmotion. Så fort herr Lindhagen med sin stora filantropiska läggning träffar människor, som befinna sig i nöd och svårigheter, har han nästan alltid ett universalrecept, och det är en riksdagsmotion. Och det ha vi ju också sett alla dessa år, att han alltid tillgriper. Men när herr Lindhagen då motionerar om saker, som faktiskt aldrig borde läggas under riksdagens domvärjo, så gör han sig egentligen skyldig till samma fel som många andra av oss människor, nämligen att ha denna kolartro, att man genom parlamentariskt arbete och politisk lagstiftning skall kunna ställa allt möjligt till rätta här i samhället. Det är alldeles fel, och ibland leder ju en sådan tro till rena absurditeter, såsom i detta fall.

Jag har inte den ringaste kännedom om lapparna. Såsom en typisk representant för de sydligare delarna av landet och allt annat än norrlänning känner jag liksom många andra här i kammaren ej mer av lapparna, än vad jag kunnat studera mig till på Skansen. Det är alltså inte med ett uns av sakkunskap i de speciella lappförhållandena, jag talar. Men jag vill säga, att hur illa det än må vara ställt för lapparna — och att deras intressen behöva bli mycket bättre tillgodosedda, än vad nu är fallet, betvivlar jag icke — så kan jag dock icke förstå, hur någon människa kunnat komma på en så originell idé som att därför draga in nomader här i riksdagen. Ty vi måste dock säga oss, att dessa olägenheter kunna avhjälpas på annat sätt. Jag betvivlar inte, att alla möjliga ämbetsverk och institutioner plottra med de stackars lapparnas angelägenheter och komma med det ena projektet efter det andra — det är mycket möjligt — men den saken kan avhjälpas på annat sätt, antingen genom att ge lapparna representativa församlingar för de olika länen eller genom att ge dem ett visst veto mot varjehanda byråkratiska beslut från olika håll. Det är saker, som en utomstående inte kan bedöma. Men så mycket begripa vi allesamman, att frågan inte kan lösas genom att draga hit nomader, vare sig det skulle bli en eller ett par representanter. Ty även om de vore sakkunniga på speciella lappfrågor, vilket de naturligtvis vore, så måste man fråga, hur dessa lappar skulle kunna behandla de komplicerade modärna samhällsspörsmål, som vi ha att göra

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

med. Det skulle vara roligt att höra, vad herr Lindhagen har att säga om den saken. När man skall behandla invecklade ekonomiska och sociala spörsmål eller tilltrasslade familjerättsproblem eller tekniska frågor, sådana som om man skall använda det eller det materialet till undervattensbåtar, så skola då dessa arma nomader också taga del däri och ge sig in på bedömandet av sådana saker? Det är naturligtvis fullständigt orimligt. Därför förvånar det mig, att en så klok och förståndig man som herr Zander gjort detsamma, som de där människorna uppe i lappbyarna, vilka med förtjusning anammat herr Lindhagens förslag och skrivit så vänligt till honom.

Jag tycker som sagt, att denna motion är en typisk yttring av just denna övertro på att snart sagt alla tillvarons angelägenheter skola handläggas på lagstiftningens väg. Det är alldeles orimligt, det är en överdrift. Lapparna behöva nog få sina förhållanden tillrättalagda på ett bättre sätt än nu, men det finns naturligtvis helt andra former för att tillgodose detta behov än att låta dem komma hit till riksdagen. Låt oss få lappfrågorna avkopplade från riksdagen, skaffa nya former för dessa frågors behandling, lagfäst lapparnas inflytande och medbestämmanderätt genom lappting, lappkongresser, referendum eller veto i vissa frågor etc. Med andra ord: det finns många andra, mer praktiska och mer effektiva former för att ge lapparna rätten till medbestämmande i sina egna angelägenheter än genom att anlita den opraktiska väg, som motionen anvisar.

Herr Vennerström: Herr talman! När jag hörde vår nye lappspecialist, herr Kristensson, så drog jag mig till minnes den gamla sentensen, att den som gör en resa, lär sig alltid någonting. Herr Kristensson har under påskhelgen gjort en resa till lappmarkerna, och under denna har han uppenbarligen lärt sig ett och annat. Det är visserligen gott och väl, att vi inom riksdagen uppfostra några sådana lappspecialister som våra synnerligen värderade kamrater herrar Kristensson och Lindley, och vi få vara mycket tacksamma för deras stora sakkunskap. Men personligen skulle jag vara ännu mera tacksam, om andra kammaren erhöll verkliga upplysningar om läget från en infödd lappman och inte från en pedagog av herr Kristenssons art. Då herr Kristensson särskilt anförde som ett argument mot motionen, att lapparna inte förstå varandra, så får jag säga, att detta är ett argument till förmån för motionen och inte till förmån för herr Kristenssons sakkunskap som surrogat för lapparnas egen sakkunskap. Ty det är tämligen bekant, även för herr Kristensson, att lapparna, ehuru de ha ett eget språk, på samma gång även tala och förstå svenska. De kunna alltså synnerligen väl kommunicera. Vi ha haft lappkongresser, senast i Östersund, för både Norrbottens och Västerbottens samt Jämtlands och Härjedalens lappar, och de ha förstått varandra lika bra, som någonsin herr Kristensson kan förstå lapparna.

Då sedan vännen Hallén anförde, att han begrep lapparna endast genom att han studerat lappfrågan på Skansen, så är även detta ett synnerligen förträfligt argument för att komplettera denna sakkun-

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

skap i kammaren genom att lapparna själva få tillfälle att här en smula korrigera de föreställningar, som de ärade svenska representanterna få vid sina besök på Skansen. Jag har sett och studerat lapparna på något närmare håll än på Skansen, men jag känner ett verkligt behov av att vid avgörandet av lappfrågor, såsom renbetesfrågan och skolfrågan, få verkliga lappar inom riksdagen, vilka kunna klargöra frågorna, så att inte deras synpunkter bli fullkomligt förbisedda.

Det förefaller mig, som om herrarna inom utskottsmajoriteten skulle vara synnerligen rädda för att lapparna skulle bli numeriskt överrepresenterade i andra kammaren. Ja, om vi finge en lappman bland 230 renhåriga svenskar, skulle vi vara rädda för det, skulle vi vara sådana harkrankar, att vi inte skulle våga oss på det? Jag tror inte, att en enda lapp skulle kunna göra sådant ogagn, att det svenska samhället skulle darra i sina grundvalar.

Vidare hotar utskottsmajoriteten med de förfärliga konsekvenserna. Här skulle komma andra liknande medborgargrupper och kräva även de sin representation. Ja, få vi in här i andra kammaren också en finne — jag darrar inte heller för det. Och jag hoppas, att inte heller herrarna av utskottsmajoriteten äro så synnerligen rädda för att få in också en finne vid sidan av en lapp i riksdagens andra kammare. Sedan finns det väl för övrigt endast den konsekvensen att frukta, att även judarna eventuellt skulle begära en särrepresentation. Men de äro som bekant synnerligen starka utom-parlamentariskt sett. Och då de kommit så långt, att de besatt vice talmansstolen i första kammaren, så tror jag inte, att från den sidan äro att befara några särskilt svårartade konsekvenser.

Mot vännen Hallén skulle jag också vilja säga, att jag inte tror, att det här är fråga om en av herr Lindhagens så kallade fixa idéer. Det är ändå en rättsfråga. Om herr Hallén vore lapp själv, skulle han då icke känna på annat sätt? Dessa människor tillhöra dock en ras, som är på retur, som är trängd av svenskarna mot gränsen, som är i avdöende. När de känna sig stå mot en mur av oförstående även inom riksdagens andra och första kammare, så tror jag, att den känslan är så starkt befogad, att den bör föranleda till det resultatet, att herr Lindhagens förslag vinner anslutning.

Jag ber för min del att synnerligen bestämt få yrka bifall till reservationen.

Herr Hallén: Herr talman! Jag måste gentemot herr Vennerström säga, att först och främst kunde han inte låta bli att, sin betänkliga vana trogen, fullständigt förvränga ett yttrande av mig. Jag påstod aldrig, att jag studerat lappfrågan på Skansen, utan jag framhöll tvärt om min totala brist på sakkunskap ifråga om lapparnas förhållanden genom att säga, att jag i likhet med så många i sydsverige inte känner mera till dem än genom den lilla skymt jag sett av dem på Skansen.

Jag vill även påpeka för kammaren, hur även herr Venner-

ström låter suggerera sig till att ansluta sig till det bakvända förslag, som det här är fråga om. Ty här är det inte strid om, huruvida lapparna och speciellt nomadlapparna böra få det ställt på bästa sätt, utan det är fråga om det rent tekniska sättet att ordna detta. Och jag kunde aldrig tro, att någon människa i hela riksdagen utom herr Lindhagen kunde komma på en sådan idé som denna, det vill säga, att förhållandena skulle bli bättre för dem, om de bleve särskilt representerade i riksdagen. Ty det finns väl ändå andra och bättre sätt.

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

Herr Vennerström frågade, huruvida inte jag, om jag vore lapp, skulle vilja komma till riksdagen. Nej, bevare mig väl för att komma hit till riksdagen, om jag vore lapp. Riksdagen är väl något annat än en lappinstitution, och den har väl andra frågor att avgöra än lappfrågor. Därför att lapparnas skolfråga och renbetesfråga icke äro klarade, är det väl inte meningen, att riksdagen i åratal skulle hålla på med dessa frågor. Åtminstone 99 procent av de spörsmål, som behandlas i riksdagen, äro väl sådana, som *i regeln* Sveriges nomader icke ha någon kunskap om och antagligen icke skulle komma att sätta sig in i. Om också till representant för Samefolket helt naturligt utsåges en man med allmänbildning, komme väl denna allmänbildning icke att vara så stor, att representanten kunde deltaga i behandlingen av alla de andra komplicerade moderna spörsmål som här föreligga. Jag tillåter mig betvivla. Detta vore alltså ett bakvänt sätt att tillmötesgå lappbefolkningens rimliga krav.

Nu är det betecknande, att då herr Lindhagen kommer med välmenande men opraktiska uppslag, det är en del människor, som nappa på kroken. Till slut börjar väl herr Lindhagen att motionera om välmenta åtgärder från riksdagen, för att människorna skola vara vänliga mot varandra eller framlägga andra sådana där allmänt lagda önskemål, som ligga alldeles hinsides det parlamentariska lagstiftningsarbetet. Nu vill jag icke påstå, att lappförhållandena äro sådana frågor, som inte böra lösas genom lagstiftning, men jag har sagt, att man borde ge lapparna en representation och se till, att t. ex. de norrländska landstingen få något specifikt organ för tillgodoseendet av lapparnas behov. Det skulle kunna anordnas lapp kongresser och stadgas veto för dem gent emot oförstående beslut från annat håll. Allt nog, man skulle låta lapparna själva på klokaste sätt ordna dessa förhållanden. Det finns väl ändå andra tänkbara möjligheter än att reservera en plats på Norrlandsbänken för lappbefolkningen. Den befogenheten kan ges dem inom lagstiftningens ram på annat sätt.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga debatten, men kan ej uraktlåta säga ett par ord i den föreliggande frågan.

Det är icke något tvivel om, att det är en behjärtansvärd tanke, som ligger bakom herr Lindhagens motion. Men då det gäller att utforma denna tanke och söka föra den fram till ett praktiskt re-

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

sultat, så är det inte så lätt som vad en del herrar tyckas vilja göra gällande.

Vi hava inom utskottet ägnat denna motion ganska stor uppmärksamhet, men vi ha lika litet som motionären och — jag betonar det — även reservanterna lyckats påvisa några verkliga riktlinjer, efter vilka denna fråga skulle kunna lösas. Det är icke nog med att säga, att lapparna skola hava en representant i första kammaren, eventuellt också i andra kammaren, utan man måste även tänka sig: hur skall saken ordnas? Lapparna äro ju delade på minst tre län, och vidare hava vi hört, att meningarna bland lapparna beträffande deras egna intressen — det var ju dessa som här skulle tillgodoses — också äro delade, detta helt naturligt, föreställer jag mig, liksom bland andra befolkningsgrupper.

Vidare är frågan den: hur stort inflytande skulle den lapprepresentanten eller dessa lapprepresentanter få i riksdagen? Herr Vennerström framhöll, att här gällde det särskilt renbetesfrågan och skolfrågan. Men är det då meningen, att dessa representanter här i riksdagen skulle bevaka endast dessa frågor och andra frågor, som eventuellt beröra lappbefolkningens intresse? Jag föreställer mig, att om lapparna skulle få en särskild representant här i riksdagen, man väl måste ordna det så, att deras representation skulle få inflytande på alla frågor, som behandlas här i riksdagen. Jag kan icke tänka mig, att man skulle kunna lägga saken på något annat sätt.

Herr Vennerström menade, att det gör ingenting, om en utav kammarens 230 ledamöter skulle vara lapp. Ja, hur är det med den saken; är det inte så mången gång, att även en röst i denna kammare kan bli avgörande för ganska viktiga frågor? Det är också en synpunkt, som jag tycker, att man i detta sammanhang bör taga upp.

Vidare kan man väl alldeles lämna ur räkningen de konsekvenser, som måste följa av en dylik särrepresentation. Herrarna hava själva här talat om finnarna. Om man nu går in för detta system, kan jag för min del icke se annat, än att man naturligtvis inte heller kan neka finnarna att få en särrepresentation här i riksdagen. Man skulle måhända även kunna leta upp andra befolkningsgrupper, visserligen icke med så säregna levnadsförhållanden som lapparna, men som ändå kunde förete skiljaktigheter från det stora flertalets av landets befolkning levnadsförhållanden. Man kommer ut på ett gungfly här enligt min mening, och jag tror, att kammaren bör betänka sig mer än en gång innan den beträder den väg reservationen anvisar. Jag är viss om att hela denna kammare är livligt besjälad att söka, så långt görligt är, tillgodose lappbefolkningens intressen, men jag tror icke för min del, att det här föreslagna sättet är det lämpligaste därvidlag.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag vill gentemot herr Hallén säga, att så länge som synnerligen viktiga frågor före-

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

ligga, där även lapparnas synpunkter böra komma fram, exempelvis som jag nämnde, deras skolfråga och renbetesfrågan, är det också sakligt sett befogat, att man resonerar om, huruvida ej just denna specialsakkunskap och detta speciella intresse böra vid frågornas avgörande inom riksdagen få sina synpunkter framförda. Ty den behandling andra kammaren eller den första underkastar de frågorna blir antingen ensidig eller i varje fall fullkomligt osakkunnig. Vi lagstifta i dessa fall om frågor, som ingen förstår, åtminstone äro de obegripliga för de allra flesta. Då kunde det vara av värde att inom riksdagen verkligen hava talesmän, som kunna se en sådan fråga från den sida, som den bör ses, och lämna nödvändiga sakupplysningar. Man bör kunna förstå detta utan att, som herr Hallén gjorde, draga in den saken fullständigt ovidkommande synpunkten om herr Lindhagens fixa idé.

För det andra vill jag till herr Hallén säga, att då han gav uttryck åt sin uppfattning att lapparna voro medborgare, som voro fullständigt bakom flötet, så är det ett vittnesbörd om att hans studier i denna fråga varit förlagda huvudsakligen till Skansen. Det finns lappar, som tagit folkskollärareexamen och hava samma medborgarekunskap som folkskollärarna i andra kammaren. Det finns lappar, som äro juris kandidater. Jag tror att om en sådan lapp komme in i första eller andra kammaren, han skulle komma att duga som medborgare och som sakkunnig expert då det gäller lappfrågor.

Jag vill ur dessa synpunkter än en gång yrka bifall till reservationen.

Herr Zander: Herr talman! Det torde icke behövas ytterligare vidlyftig diskussion. Här har emellertid yttrats åtskilligt, som jag ber att få upptaga till bemötande. Dessförinnan skulle jag vilja kraftigt betona, att den förevarande frågan i varje fall icke får betraktas som en partifråga, allra minst en partifråga mellan de socialdemokratiska partierna, varför den icke heller torde kunna få anses vara en vänstersocialisternas särskilda sak.

Här har nu framförst skäl, vilka av dem, som framställt desamma, anses tala mot ett bifall till reservationen. Herr Kristensson anförde bland annat språket som hinder för en lapparnas enhetliga representation. Jag tror icke denna sak är sådan, att den kan tillmätas avgörande betydelse, när det gäller taga ställning till spörsmålet. Lika litet är det förhållandet, att lappbefolkningen är uppdelad i två intressegrupper, i nomadiserande och bofasta lappar, av den beskaffenhet, att det kan verka avskräckande för igångsättandet av en utredning. Jag anser istället just den omständigheten, att det finns olika slag av lappar, nomadiserande och bofasta — de senare ha givetvis utgått från de förra i stort sett — böra föranleda, att lapparna här få sin gemensamma representation. Lapparna äro icke varandra så främmande, om också bland dem dessa intressegrupper finnas.

Jag tror för övrigt icke, att uppdelningen i intressegrupper är gjord efter dessa linjer utan snarare efter andra. Vi ha även bland

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

lapparna att räkna med husbonde och dräng och i betraktande bör tagas lapparnas ställning till lappfogden. Denna andra intressegruppering är mycket mera åtskiljande än den förra.

Herr Hallén ville göra denna framställning till en typisk Lindhagens-motion och på den grunden avslå den. Detta motiv för avslag finner jag icke tillräckligt bärande. Jag ber att få säga, att även om motionen kommer från herr Lindhagen, så böra vi pröva den, och finns det sakskäl för framställningen, bör den bifallas. Jag skulle vilja säga, att det kommer mycket goda korn från herr Lindhagen, även om projekten icke alltid äro så lagda, att de kunna omedelbart handläggas av riksdagen.

Här hava reservanterna ställt sig på utredningslinjen. Genom denna utredning skulle man skapa en fast grund för lagstiftningen.

Herr Hallén vände sig mot den kolartro, som han sade, att genom parlamentarismen allt skall kunna bli gott här i världen. Jag för min del vill säga, att denna kolartro spelar en roll även här. Jag tycker det icke är så förkastligt, att folk, allra minst då folk från kyrkan, tror på att en sak skall kunna förverkligas. Jag tror, att i det fallet tron har en stor betydelse, som inte får förbises. Då nu den omständigheten föreligger, att lapparna känna sig förbisedda, så kunde de gärna få bli representerade med en man, och strax skulle man då genom denna kolartro skapa ett lugnare tillstånd. Därigenom skulle på deras sida uppstå en känsla av ökad samhörighet med det övriga landet, och den sidan av saken är icke av så oväsentlig betydelse.

Herr Larsson anförde några omständigheter, som han ansåg ligga hindrande i vägen för lagstiftningen. Det är detta spörsmål vi begära utredning om, på vilket sätt lapparna skulle bli representerade o. s. v., och den utredningen bör kunna etableras. Jag anser inte de anmärkningar, som herr Larsson gjorde, vara av den art, att man av hänsyn till dem bör avslå reservationen. Det kommer naturligtvis att framgå av utredningen, vad man härvidlag kan åstadkomma.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till den av herr Schlyter m. fl. avgivna och vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. lappbefolkningens representerande i riksdagen. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 172 ja mot 27 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 414, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid marinen.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 14.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professorerna C. O. Lagercrantz och B. I. Hesselman med avseende å deras rätt till ålderstillägg;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringen för överståthållarämbetets kansli m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa förskott;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Kristina Fredrika Andersson, född Norman, från Hedemora m. fl.; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kronofogden C. O. Helmer att gälda visst honom ådömt belopp.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Till avgörande förelåg nu bankoutskottets memorial, nr 24, angående gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

I anledning av en utav fullmäktige i riksgäldskontoret hos bankoutskottet gjord framställning i ämnet hemställde utskottet att riksdagen måtte anvisa ett belopp av 25,000 kronor såsom gottgörelse till källarmästaren Olof Jönsson för den förlust, han under åren 1918 och 1919 lidit å restaurangrörelsen i riksdagshuset, samt bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att av anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus till Jönsson utbetala nämnda belopp.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Borg*, *Bäcklund* och *Andersson* i Milsmaden, vilka yrkat, att fullmäktiges förevarande framställning icke måtte föranleda någon åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Borg: Herr talman! Då jag befinner mig bland reservanterna i föreliggande ärende, skall jag be att få säga några ord.

Som herrarna finna, är det icke första gången, som riksgäldsfullmäktige begära ersättning åt källarmästare Jönsson för lidna förluster. Redan i april månad i fjol inkommo fullmäktige till bankoutskottet med begäran om ersättning med 15,000 kronor för en då liden förlust å källarmästare Jönssons rörelse i riksdagsrestaurangen å 22,011: 64 kronor. Det vill säga, där begärde riksgäldsfullmäktige 15,000 kronor för att täcka en förlust, som Jönsson mente sig ha haft på rörelsen under år 1918 och som belöpte sig till 22,011: 64 kronor. Då detta ärende behandlades inom bankoutskottet 1919, fann utskottet inga skäl föreligga att tillstyrka bifall till framställningen. På grund härav förekom heller icke ärendet inom kamrarna.

Nu återkomma riksgäldsfullmäktige och framhålla, att Jönsson gjort en ytterligare förlust på 16,428 kronor under lagtiman 1919 och att det således under dessa två år 1918 och 1919 skulle ha blivit en sammanlagd förlust på 38,439 kronor. Och riksgäldfullmäktige begära, att riksdagen måtte lämna 25,000 kronor såsom en ringa ersättning för denna stora förlust, han lidit på rörelsen här nere. Jag och mina medreservanter hava icke kunnat finna, att det i år mer än i fjol funnits anledning för utskottet att tillstyrka bifall till en sådan framställning. Enligt vår mening finnes det också mycket svaga bevis, för att Jönsson skulle ha lidit denna förlust. Visserligen har man ju försökt att kontrollera, huru härmed förhåller sig, i det att man 1919 anmodade auktoriserade revisorn von Hofsten att genomgå räkenskaperna. Och han kommer till det resultatet, att han antager, att Jönsson lidit en förlust på 19,372 kronor, alltså icke så stor förlust som Jönsson själv säger sig ha lidit, nämligen 22,011 kronor. Men han tillägger, att det är mycket svårt att utfinna, huru stor förlusten kan vara. Han säger, att antagligen kan den vara 19,000 kronor, men han säger samtidigt, såsom man kan utläsa mellan raderna, att räkenskaperna äro förda så och ligga på sådant sätt, att man kan icke konstatera, huru stor förlusten är. Samma ord framkomma också från riksgäldsfullmäktige. De erkänna, att det är mycket svårt att kontrollera, huru stor förlusten kan vara, men även de antaga, att det är en ganska stor förlust. Dock tvivla de på, att den kan vara 38,000 kronor, och därför komma de väl då till det resultatet, att 25,000 kronor må vara tillräckligt.

Man anmodade senare en annan person att kontrollera dessa räkenskaper, nämligen direktören för Stockholms allmänna restaurangaktiebolag, d. v. s. samme man, som är chef för rörelsen här nere

för närvarande. Ty det är ju det bolaget, som nu har rörelsen inom riksdagsrestaurangen. Men han får icke fram några siffror alls, utan han antager, att Jönsson lidit denna förlust och säger, att det antagligen är riktigt, att han lidit denna förlust. Men några siffror kan han icke få fram.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Allt tyder på, att räkenskaperna äro så illa förda och att de ha legat på det sättet där nere, då Jönsson hade sin rörelse, så att det står icke till för någon att verkligen säkert läsa fram, huru stor förlusten har varit. Det svåraste problemet, då det gäller att finna, huru stor förlusten varit, synes ligga däri, att man gått så tillväga här, att det har tillåtits källarmästare Jönsson — vilket jag icke skall klandra — att använda köket här nere för inkokning av frukt och bär och även för kokning av mat, som sedan överburits till andra affärer, som han haft ute i staden, förnämligast hotell Kung Carl och Strömparterren här mitt emot. Det har även konstaterats, att räkningarna för alla dessa varor, som ha burits från riksdagshusets restaurang över till hans andra affärer, äro ställda på riksdagshusets restaurang. Men det finnes icke möjlighet att få fram, huruvida man har gjort motsvarande avdrag i räkenskaperna för dessa räkningar varje gång man burit över ganska stora partier till hans övriga affärer. Detta synes ha varit det allra kvistigaste problemet att utreda för de revisorer, som haft att kontrollera hans räkenskaper. Det är ju konstaterat, att man icke endast under det riksdagen pågick bar matvaror och andra varor från riksdagshusets restaurang till hans övriga affärer, utan man fortsatte även därmed, ändock att icke riksdagen pågick. Det är ju förklarligt, ty restaurangen är på visst sätt öppen även då för kommittéer, riksgäldskontorets personal och alla andra, som arbeta här omkring. Men under den tiden bar man över ganska stora partier till hans övriga affärer, och där synes, som sagt, vi ha det svåraste problemet att lösa, då det gäller att konstatera, huruvida Jönsson gjort denna förlust eller icke.

Vi reservanter kunna icke förstå, att denna rörelse vare sig tidigare eller nu kan gå med förlust. Ty vi veta ju, att man får maten och även kaffet ute på staden för billigare pris, än vad man har kunnat och för närvarande kan få här på riksdagsrestaurangen. Det är också känt, att många av de riksdagsmän, som befinna sig i en ekonomisk mindre fördelaktig ställning nödgas ständigt gå ut i staden och spisa för att ställa det billigare för sig. Man kan även genom dessa få klart för sig, att de äta icke bara billigare utan även få lika bra mat och lika mycket mat, som man får här nere. Därför kunna de icke förstå, huru man kan komma till dessa resultat.

Vi ha även gjort en viss förfrågan, huruvida denne källaremästare Jönsson gjort några vinster på sina andra affärer, och man har fått det svaret — märk, att det finnes icke i räkenskaperna — att han gjort avsevärda vinster på sin övriga rörelse. Det må icke tillkomma mig att misstänka, att det har skett på riksdagsrestaurangens bekostnad, men nog ser det litet besynnerligt ut, då man kunnat erövra så stora vinster på de andra affärerna. Ty det finnes även riksdagsmän, som ha prövat och konstaterat, att vid den tid,

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

då Jönsson — i all synnerhet år 1918 — hade riksdagsrestaurangen, så fick man mycket mera och bättre mat på hotell Kung Carl för samma pris, än vad man fick här nere. Då kan man icke förstå, huru man kan göra sådana förluster, som man vill låta påskina, att man gjort på riksdagsrestaurangen.

Jag skall be att få tillägga, att jag också själv kan konstatera, att man för närvarande spisar bättre ute på staden och får också sitt kaffe billigare än på riksdagsrestaurangen. Och ändå går detta bolag, som nu har tagit hand om rörelsen, med en ganska stor förlust. Av utskottets utlåtande framgår, att Stockholms allmänna restaurangbolag, som nu innehar rörelsen, gjorde en förlust under urtiman på 15,042 kronor, d. v. s. under 3 ½ månaders tid. Då menar man, att när de ha gjort denna förlust nu, så finns det all anledning tro, att Jönsson även har gjort den förlust, han påstår sig ha lidit där nere. Men nog är det väl en väsentlig skillnad mellan urtiman och lagtiman, ty under urtiman ligger det ju på ett helt annat sätt. Då är det mycket svårare att beräkna frekvensen där nere och svårare att sköta om rörelsen, och därför kan det på visst sätt förklaras, att bolaget lidit denna förlust. Då man gjorde upp med detta Stockholms allmänna restaurangaktiebolag, så inskrevs ju i kontraktet, att riksdagen eller staten skall stå för förlust, som hädanefter kan uppstå. Hädanefter måste vi således ersätta den förlust, som kan uppkomma, men jag hoppas, att det då åtminstone skall visas säkra räkenskaper på, att bolaget verkligen gjort förlusten. Jag hoppas det, så att vi icke skola behöva ersätta förluster, som uppkomma hädanefter, på så lösa grunder, på vilka man här från visst håll menar, att vi skola lämna ersättning.

Jag ber också att till sist få säga: vilka bliva konsekvenserna, om vi nu bifalla detta? Till vilket resultat kan man komma, då det gäller andra affärer mellan enskilda och staten? Jo, resultatet kan ju bliva, att så snart man gjort upp ett kontrakt med t. ex. en byggmästare och även många andra att utföra ett visst arbete för staten, så har denne att beräkna, att han har möjlighet, för den händelse han begär det, att få ytterligare en summa pengar av staten, då arbetet är färdigt, därest han kan på något sätt framvisa, att han lidit förlust.

Ja, konsekvenserna äro farliga i detta fall, och jag tror, att riksdagen gör klokast i att icke bifalla riksgäldsfullmäktiges framställning, som är tillstyrkt av bankoutskottet. Jag tror icke, att det kan vara värdigt riksdagen att på så lösa grunder bortplottra folkets pengar. Hade det kunnat visas säkra räkenskaper på, att källarmästare Jönsson verkligen lidit denna förlust, då skulle det ha varit någon mening med att lämna denna ersättning. Men nu kan man icke genom räkenskaperna visa, att han lidit denna förlust, och därför blir det så mycket betänkligare, om riksdagen bifaller framställningen.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Herr Kristensson: Herr talman! Inom utskottet sökte jag för min del göra vad jag kunde, för att vi skulle kunna sammanjämka meningarna och slippa ha en debatt i denna grannlaga sak. Det lyckades emellertid icke, varför saken nu ligger som den gör, nämligen så, att utskottet har tillstyrkt fullmäktiges framställning, men å andra sidan några reservanter ha yrkat avslag.

Då frågan förra året var före inom utskottet, fanns icke majoritet för avlåtande av ett memorial till riksdagen. I år har emellertid frågan så tillvida kommit i ett annat läge, att det har förebringats en sådan motivering, att utskottsmajoriteten känner sig helt och fullt övertygad om att källarmästaren, som det här är fråga om, verkligen har gjort en förlust av minst det belopp, som det här är fråga om att ersätta.

Det har nämligen inträffat, att en annan källarmästare, efter det Jönsson slutade med riksdagsrestaurangen, gjort en erfarenhet liknande den, som Jönsson gjorde, då han innehade den. Stockholms allmänna restaurangaktiebolag har haft en betydligt gynnsammare position än vad källarmästare Jönsson hade. Bolaget har av riksgäldsfullmäktige tillerkänts betydligt större förmåner, och priserna hava varit högre, vartill kommer, att Jönsson innehade restaurangrörelsen under den allra svåraste kristiden, då inköpspriserna stodo allra högst. Då det ändå visat sig, att under det senaste året uppstått en förlust av icke mindre än 15,000 kronor, har utskottet icke kunnat anse annat än att vi böra bifalla vad fullmäktige hemställt om.

Jag ber också att få framhålla en annan sak, som varit en bidragande orsak till att utskottet ansett sig böra inkomma till riksdagen med detta memorial, och det är det förhållandet, att källarmästare Jönsson icke sökte att få övertaga restaurangen, utan han kallades av fullmäktige. Enligt vad fullmäktige uppgivit inför utskottet, rentav lockades han av fullmäktige att åtaga sig uppdraget. Han begärde vid den uppgörelse, som ägde rum, att få taga högre priser, men i fullmäktiges intresse låg naturligtvis, liksom också i riksdagsmännens, att priserna höllos så låga som möjligt, och på fullmäktiges inrådan och med deras begivande sattes de priser, som, enligt vad vi alla känna till, hava varit gällande under de år källarmästare Jönsson innehaft restaurangrörelsen. På grund av dessa omständigheter har det rentav blivit en honnörssak för fullmäktige, att denne man, som de anmodat åtaga sig restaurangen och som alltså genom deras förvållande fått lida en högst avsevärd förlust, måtte få ersättning för denna förlust.

Jag är för min del, efter att hava tagit del av de handlingar, som föreligga, helt och fullt övertygad om att här har verkligen den förlust uppstått, som uppgivits. Jag vill icke närmare gå in på detaljerna; jag tror emellertid, att jag skulle kunna lämna sådana uppgifter inför kammaren, att kammaren också skulle kunna bliva övertygad om att denna förlust verkligen uppstått. I motsats till den föregående ärade talaren kan jag icke anse det värdigt riksdagen att, då frågan nu ligger före på det sätt, som den gör,

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

avslå utskottets hemställan, varför jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Lindvall: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse i föreliggande fråga om ersättning till källarmästare Jönsson för den förlust, som drabbat honom under de år han innehaft restaurangrörelsen i riksdagshuset, åren 1918 och 1919, har utskottet kommit till den uppfattningen, att fullmäktiges framställning borde av riksdagen bifallas.

Hur står det nu till med ersättningen till dem, som innehaft och nu innehava restaurangrörelsen? Jo, den person, som innehade denna rörelse före källarmästare Jönsson, fröken Hjelm, erhöll år 1914 av statsmedel ersättning för uppkommen förlust, och den, som efter källarmästare Jönsson innehaft och nu innehar restaurangrörelsen, har erhållit 15,042 kronor 89 öre såsom gottgörelse för den förlust, som uppstod under urtima riksdagen i fjol. Med all säkerhet kommer statskassan att drabbas av avsevärda utgifter för den förlust, som under innevarande år kommer att visa sig bliva en följd av denna rörelse.

Då såväl den, vilken före källarmästare Jönsson innehade restaurangen i riksdagshuset, som ock den, vilken efter honom åtagit sig densamma, bekommit ersättning för förluster, bör väl i rimlighetens namn rättvisa skipas även gent emot källarmästare Jönsson, så mycket mera som år 1918 var det allra svåraste året under kristiden. Riksgäldsfullmäktige hava, då de ansett det vara orättvist handlat mot källarmästare Jönsson, själva upptagit frågan, så mycket hellre som Jönsson aldrig själv sökt befattningen, vilket också utskottets ärade ordförande för en kort stund sedan omförmälde, utan hava fullmäktige inlett underhandlingar med honom, och då bör väl riksdagen taga hänsyn till fullmäktiges ställning som mellanpart. Skulle, som jag vill förmoda, riksdagen bifalla riksgäldsfullmäktiges och utskottets hemställan och tillerkänna Jönsson 25,000 kronor, gör han lika fullt en avsevärd förlust, enär förlustbeloppet uppgår till 38,439 kronor 52 öre.

Herr talman, jag yrkar bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Det ser ut nästan som om fullmäktige gjort till en hedersak för sig att på något sätt driva igenom en ersättning till källarmästare Jönsson. Det framgår av handlingarna, och herrarna hava hört talas om det förut, att begäran från det hållet förra året gjordes om 15,000 kronor, och beloppet har nu utökats till 25,000. Förra året var utskottet så gott som enhälligt för avslagsyrkande, och frågan kom alltså icke till riksdagen. Nu har man nya skäl, säger man. Vilka äro dessa skäl? Enligt min mening har icke något nytt tillkommit, som kan berättiga till att ånyo göra denna framställning om ersättning.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset (Forts.)

Man säger, att restaurangbolaget gått med förlust under urtima riksdagen, och det är sant, men det var särskilt exceptionella förhållanden under den urtima riksdag, som hölls 1919. Det var ju så, att riksdagen sällan var samlad, och det var icke många riksdagsmän här uppe, men restaurangen måste hållas öppen i alla fall. Detta gjorde, att dessa stora förluster uppstodo. Några sådana förhållanden existerade icke under den tid källarmästare Jönsson innehade restaurangrörelsen.

Här gjordes gällande från en talare på motsatta sidan, att restaurangbolaget också i år kommer att förlora penningar på denna rörelse. Men det är icke bevisat, ty en styrelsemedlem i restaurangbolaget har meddelat mig, att under den tid, som gått i år, har ingen förlust uppstått. Han sade icke, om bolaget gjort någon vinst, men ingen som helst förlust har uppstått i år. Detta borde väl ändå gälla mera som jämförelse än att peka på, att det gick med förlust vid urtima riksdagen 1919. Härtill kommer, att riksdagen genom riksgäldsfullmäktige åtagit sig vissa förpliktelser till restaurangsbolaget, som icke funnos, när källarmästare Jönsson innehade rörelsen. Dessutom är det så, att restaurangbolaget numera betalar personalen månadslön, vilket icke förekom under källarmästare Jönssons tid, utan i stället fick personalen lämna honom ersättning i form av glaspenningar eller vad det kallas på restaurangspråket.

Vidare säger utskottet här något, som icke är fullt riktigt, även om det innehåller en del sanning. Det säger: »Förluster, som uppkommit å restaurationsrörelsen i riksdagshuset, hava för övrigt även vid andra tillfällen såväl innan Jönsson övertog rörelsen som ock sedermera blivit av riksdagen ersatta.» Det är mycket litet sanning i detta uttalande av utskottet. Här har ingen ersättning, enligt vad jag kunnat leta ut, betalts mer än en enda gång, och det var med anledning av riksdagens upplösning 1914. Det berodde på att personalen, i synnerhet kökspersonalen, blivit engagerad för riksdagstiden, och det blev en hastig riksdagsupplösning. Det är det enda tillfället, och det var föranlett av särskilda skäl. Sådana skäl hava icke här förelegat. Det är därför något alldeles barockt enligt min mening att rida upp just på detta förhållande och att på grund därav göra gällande, att det här är något, som har existerat förut, och att det är ingenting annat än att följa i de gamla fotspåren.

Dessutom vill jag säga, att det finns personer i utskottet, som nu stå på utskottsmajoritetens sida eller åtminstone äro antecknade därför, vilka ansågo det vara rent av ogrannlaga av fullmäktige i riksgäldskontoret att ånyo komma med denna framställning trots det blanka avslaget från utskottets sida förra året. Men då fullmäktige gjorde detta nästan till en hederssak, ville de, trots sina betänkligheter och sin motvilja mot själva saken, icke gå emot fullmäktige rent utav hänsyn till dem, men icke till källarmästare

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Jönsson. Detta har yttrats av personer i utskottet, som nu stå antecknade på utskottsmajoritetens sida.

Här föreligger dessutom en rent principiell sak, och den är för mig åtminstone avgörande. Det är icke precis de 25,000 kronorna till källarmästare Jönsson, som jag är så förskräckligt rädd för. Men om det skulle bli i enlighet med vad fullmäktige nu föreslagit, skulle varje entreprenör, som har kontrakt i likhet med källarmästare Jönsson, så att han svarar för alla förluster och att ingen förlust skall täckas av staten, kunna komma och peka på att han fick 25,000 kronor, utan att ens kunna visa med sin bokföring, att förlusten uppstått på riksdagsrestaurangen. Det förhåller sig verkligen så, att ingen kan taga på sitt ansvar och påstå, att bokföringen här varit sådan, att det går att läsa ut ur densamma, att källarmästare Jönsson har gjort dessa förluster. Då är det tydligt, att vem som helst med dålig bokföring kan komma och säga: när staten ersätter denne entreprenör, bör jag naturligtvis också, även om det icke är klart, att jag gjort någon förlust, kunna framställa krav på att få ersättning med ett visst belopp. Det är just där, som det farliga ligger. Dessutom göres här gällande, att de förutvarande restauranginnehavarna också gjort förluster. Varför skola de icke få ersättning, om källarmästare Jönsson skall erhålla sådan? Det är för mig naturligt, att bevilja vi dessa 25,000 kronor, böra de också få ersättning, om de kunna visa på en förlust, och bokföringen bör ju icke vara grundläggande, utan det får räcka med blott ett antagande, att förlust uppstått. Då är riksdagen enligt mitt förmenande skyldig att bisträcka även dem för förluster, som de kunna göra gällande, att de haft.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman! Då övriga källarmästare, som haft denna restaurang, gjort förluster på rörelsen, måste man anse konstaterat, att även denne lidit förlust. Det skulle förefalla mig högst besynnerligt, om, då så är förhållandet, den svenska riksdagen skulle draga sig för att betala den förlust, som mannen lidit för riksdagens skull. Jag kan aldrig tro, att så skall bli fallet. Och vad beträffar den principfråga, som man talat om — vad är det för principfråga? Man har ju ersatt de andra deras förluster, varför skall icke också han få ersättning.

Jag ber att i rättfärdighetens namn få yrka bifall till utskottets förslag, ty det är fullkomligt riktigt och rättvist.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag vill icke förlänga debatten, men jag nödgas säga ett par ord till den ärade ledamot av banksutskottet som nyss hade ordet. Han fällde ett mycket starkt uttryck, då han till och med tror jag använde ordet osanning om en viss punkt i utskottsutlåtandet. Det kan jag icke låta stå oemotsagt. Utskottet har sagt: »Förluster, som uppkommit å restau-

rationsrörelsen i riksdagshuset, hava för övrigt även vid andra tillfällen såväl innan Jönsson övertog rörelsen som ock sedermera blivit av riksdagen ersatta.» Detta är fullkomligt med verkliga förhållandet överensstämmande. Riksdagen har fattat särskilda beslut ifråga om ersättning till personer, som drivit rörelsen å riksdagsrestaurangen, innan Jönsson övertog densamma. Jag vill bl. a. erinra om beslutet om ersättningen till fröken Hjelm. När vidare urtima riksdagen lämnade utan anmärkning riksgäldsfullmäktiges redogörelse för det nya kontraktet, varigenom Stockholms restaurangbolag skulle få ersättning, så får man anse, att riksdagen är själv medansvarig för den utbetalning av 15,000 kronor, som ägt rum, sedan källarmästare Jönsson lämnade restaurangrörelsen. Vad utskottet skrivit, är alltså med verkliga förhållandet överensstämmande.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord i denna fråga.

Det sades av herr Åkerlund, att den svenska riksdagen icke borde draga sig för att ersätta en förlust, som en källarmästare lidit på riksdagsrestaurangen. Men, herr Åkerlund, det är icke bevisat, att denna förlust gjorts å riksdagsrestaurangen. När en människa har tre restauranger och gemensam bokföring, har det icke kunnat bevisas, att förlusten gjort å restaurangen i riksdagshuset. Det stod dessutom i det kontrakt, som Jönsson hade med riksgäldskontoret att han icke under några förhållanden skulle få göra sig räkning på att få täckta de förluster, som kunde uppstå. Det är ju, såsom förut av herr Bäcklund framhållits, så, att byggmästare, som byggt för statens verk och bevisligen blivit genom skiljedom ålagda att betala högre arbetslöner än dem, som gällde, när de började sitt arbete, och vilka förlorat mycket större summor, än det här är fråga om, icke kunnat få ut ersättning därför, trots att det varit fullständigt force majeure och trots att det kunnat bevisas, att de gjort förluster direkt på statens verk. När man vidare har sig bekant, att vi ute i staden kunnat äta samma mat på restauranger med samma sorts kristidsdricka, som serverats här, och till samma eller billigare priser, men vilka restauranger dock själva måst betala lokalhyra, värme och lyse, tre under dessa år höga poster, då behöver man icke vara expert på området för att förstå, att förlusterna icke kunnat göras uteslutande här nere.

Tills det blir visat, att riksdagsmännen ätit upp dessa 25,000 kronor för herr Jönsson, anser jag, att det är riksdagen lika värdigt att icke betala dessa pengar. För mig är det nämligen klart, att det icke är bevisat, att det förhåller sig så, och därför yrkar jag avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Persson* i Björsbyholm och *Jonsson* i Gumboda.

Ang. ersättning för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Herr Åkerlund: Det är konstaterat, att föregående innehavare av riksdagsrestaurangen lidit förlust på denna rörelse, ehuru de haft den under bättre förhållanden. När de lidit sådana förluster under bättre förhållanden än de, som voro rådande, när Jönsson hade rörelsen, så må det väl också kunna anses konstaterat, att han lidit denna förlust. Om han hade en rörelse bredvid, som vi veta, att han hade, så är det en sak för sig, och att han burit mat härifrån, är också en sak för sig. Men, som sagt, när de andra lidit förluster under bättre förhållanden, då kan man taga för givet, att han under sämre förhållanden lidit väl så stora förluster som de och ännu större. Men det är nog som i andra fall, att beloppet är för litet, annars ginge det nog ganska lätt.

Herr Borg: Herr talman, mina herrar! Jag har icke så många ord att säga. Jag skall endast be att få säga herr Åkerlund, att det icke är på det sättet, att Stockholms allmänna restaurangbolag, som nu innehar rörelsen, arbetade under bättre förhållanden under urtiman. Det arbetade naturligtvis under sämre förhållanden, och jag kan på sätt och vis förstå, att det gjorde förluster under urtiman 1919. Det är emellertid upplyst av herr Bäcklund, att detta bolag icke gör någon förlust nu. Alltså är det icke något bevis för att Jönsson gjort förlust, att restaurangbolaget, som nu innehar rörelsen, gjorde förluster under urtiman.

Då utskottets ärade ordförande nämnde, att källarmästare Jönsson arbetade under särskilt svåra förhållanden, så skall jag be att få säga, att det icke bara var källarmästare Jönsson här i Stockholm, som arbetade under svåra förhållanden och gjorde dyra inköp. Man gjorde väl dyra inköp även inom hans övriga affärer och även inom andra liknande affärer, som innehades av andra människor här i Stockholm. Nu säger man, att det var föreskrivet, hur höga priser Jönsson skulle få ta. Visserligen var detta inskrivet i kontraktet, men vi veta också, att det icke dröjde så länge, förrän källarmästare Jönsson nödgades begära medgivande att få bryta kontraktet och vi fingo förhöjda priser härnere. Han nödgades således i detta avseende gå till väga som andra gjorde.

Så säger utskottets ordförande, och det skulle vara en förmildrande omständighet för Jönsson, att han icke sökte att få rörelsen i fråga utan blev anmodad av vederbörande bland riksgäldsfullmäktige. Men detta är icke alldeles riktigt, utan det är känt, att källarmästare Jönsson icke blev anmodad, förrän det blev klart, att han verkligen önskade övertaga restaurangen härnere. När det blev känt av vederbörande, att han ville ha den, då först vände man sig till honom, så att man kan icke säga, att man narrade eller tubbade honom.

Jag har ingen anledning att frångå mitt förra yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har hört på denna debatt under en lång stund och kan verkligen icke underlåta att besvära herrarna en liten stund till med denna sak. Det kan synas, att

den icke är så utomordentlig viktig, men den ter sig i alla fall för mig som en fråga som man icke kan avfärda utan vidare. Den är i viss mån en rättfärdighetsfråga.

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

Man säger nu, att mannen icke haft någon förlust eller, rättare sagt, att det icke är bevisat, att han haft någon förlust på denna rörelse. Ja, därom kan jag naturligtvis icke uttala mig i annan mån, än att riksgäldsfullmäktige, som äro våra förtroendemän, förklarat, att han haft förluster. Riksgäldsfullmäktige hava undersökt saken och kommit till det resultatet, att han haft förluster, som böra ersättas med 25,000 kronor. Detta är alldeles tillräckligt, för att jag skall känna mig övertygad om, att det är på det sättet. Frågar man riksgäldsfullmäktige, så säga de, att mannen haft denna förlust. Det äro de fullkomligt övertygade om. Nu får man icke heller förbise, att allt talar för att det är på det sättet, ty det har förlorats pengar på restaurangen förut och av andra källarmästare Jönsson. För närvarande finnes ett kontrakt med mycket gynnsammare villkor, än den mannen hade. Detta kontrakt säger, att det bolag, som nu innehar rörelsen, skall hava 1,000 kronor i månaden och ränta på rörelsekapitalet samt ersättning för inköpta inventarier, men därjämte är bolaget tryggat för förluster. Uppstå sådana, skola de ersättas enligt det nuvarande kontraktet. Är det icke all sannolikhet för att det verkligen också varit en förlust på rörelsen under Jönssons tid?

När våra förtroendemän i riksgäldsfullmäktige komma och säga, att mannen verkligen haft förlust och bör ha ersättning med 25,000 kronor, då ter sig frågan för mig på följande sätt: skola riksdagsmännen äta på en enskild persons bekostnad eller på statens bekostnad eller på sin egen bekostnad? Det är de tre alternativen. Jag anser, att det första av alternativen är det sämsta av alla, att äta nådebröd på andra människors bekostnad. Därför är jag alldeles bestämt av den åsikten, att riksdagen skall betala det nu ifrågasatta beloppet, då utgiften redan är gjord. Och skulle det vara så, att riksgäldsfullmäktige tagit fel och att förlusten icke är 25,000 kronor utan kanske 20,000 kronor, så är jag hellre med om att betala 25,000 kronor med risk att giva honom för mycket än att betala ingenting, med risk att han skall förlora för vår skull. Jag kan omöjligen få i mitt huvud annat, än att när saken ligger så tillbaka i tiden, som den nu gör, bör ersättning utgå. Beloppet är ju icke så förfärligt halsbrytande.

Sedan blir nästa fråga, hur man skall ställa sig för framtiden, om man skall fortsätta på samma sätt. Nu är genom det kontrakt, som fullmäktige uppgjort om riksdagsrestaurangen med den nuvarande innehavaren, restaurangbolaget, detta tryggat för att icke en sådan förlust kan uppkomma för innehavaren, utan blir det förlust, så blir förlusten statens. Jag skulle vilja taga steget längre ut, och säga, att det bör icke vara på det sättet. Restaurangen skall bära sig med de avgifter, man betalar för maten, som intages där. Gör den icke det och finnes det icke tillräckligt intresse för att hålla rörelsen uppe, skall den läggas ned. Men staten bör enligt min uppfattning icke

Ang. gottgörelse för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset. (Forts.)

betala för riksdagsmännens förtäring på riksdagsrestaurangen. Allra minst, det upprepar jag, böra vi ställa det på det sättet, att vi låta enskilda personer betala för den mat, som riksdagsmännen intaga på riksdagsrestaurangen. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Engberg*, *Persson* i Fritorp och *Nilsson* i Bonarp.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av herr Lindmans yttrande. Jag tror bestämt, att han gjorde sig skyldig till åtskilliga överdrifter i sitt anförande.

Jag har mycket noga följt med för att söka utröna, huruvida det kunnat uppstå en förlust på denna restaurang. Jag var närvarande både i år och förlidet år, då frågan behandlades i bankoutskottet, och jag har kommit till den fasta slutsatsen, att denna förlust icke gjorts på riksdagsrestaurangen, utan att den egentligen har berott på restaurangen Kung Carl. Den mat, som serverades här, vet jag, var fullkomligt ersatt med det som de spisande gästerna betalade. Jag för min enskilda del har också rekognoscerat ute på resturangerna och funnit, att jag kan äta väl så billigt åtminstone och bättre mat på andra håll, än som bestods här på den tiden.

Jag är ju reservant, men hade icke tänkt yttra mig. Med anledning av herr Lindmans bestämda påstående, att han vore fullt förvissad om, att det uppstått förlust, vill jag emellertid giva tillkänna, att jag är fullt och fast övertygad om, att icke någon förlust kunnat uppstå på riksdagsrestaurangen. Jag är också av den meningen, att jag icke vill äta nådebröd varken på rikets bekostnad eller på enskild mans bekostnad, utan jag vill betala det jag får, och därmed jämt.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 79 ja, men 116 nej; och hade kammaren alltså avslagit utskottets hemställan.

§ 16.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 26, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Efter föredragning av *punkten 1*, angående livränta m. m. åt gårdsägaren J. N. Gustafsson i Östersund och hans hustru yttrade

Ang. livränta åt gårdsägaren J. N. Gustafsson och hans hustru.

Herr Torgén: Herr talman! Det är att beklaga, att jag icke har tillfälle att här göra något särskilt yrkande. Jag vill dock hava sagt, att föräldrarne till den avlidne observatorn Manne Hofling innerst önskat att erhålla en summa en gång för alla utan att behöva bli varje år påminda om dödsfallet, vilket här skulle bli fallet. Någon möjlighet härtill torde icke förefinnas och icke ens att få höjt ett anslag, som är påfallande litet, 240 kronor i begravningshjälp och 600 kronor om året i livränta är ju ingenting. Om man skulle utgå ifrån vad dessa föräldrar fått kosta på sin son, skulle naturligtvis det tredubbla beloppet vara för litet, och utgår man ifrån vanlig ersättning vid dödsfall, skulle man också finna summan alldeles för liten.

Jag beklagar, att jag icke var så inne i ärendet, när propositionen framlades, att jag genom en motion kunnat skapa mig tillfälle att få göra ett yrkande. Jag har, herr talman, som sagt icke något yrkande att göra utan får endast beklaga, att ersättningen satts så lågt som här skett.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 6* angående pension åt förre faktoriarbetaren Axel Hellgren; och yttrade därvid

Herr Kristensson: Herr talman! Sedan utskottet företagit till behandling denna motion, har Kungl. Maj:t avgivit en proposition om pensionering av en del arbetare vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori. Härvidlag ha såväl samtliga myndigheter, på vilkas utlåtande utskottet stött sig vid avgivandet av detta yttrande, som även Kungl. Maj:t ändrat uppfattning i min principfråga. Vid sådant förhållande får jag yrka på återremiss till utskottet, så att utskottet måtte kunna företaga denna motion till behandling med hänsyn till det ändrade läge, som sålunda uppkommit.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka på återremiss av ärendet.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka.

Punkten 7, angående årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 220, hade herr *Leander m. fl.* hemställt, det riksdagen ville besluta, att avlidne friherre Carl Cederströms änka, Minna Cederström, född Poppius, finge från och med den 1 januari 1920, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd å 1,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Leander: Herr talman! Vi bruka icke här i Sverige i allmänhet uppskatta våra stora mäns förtjänster, så länge de leva, men det är åtminstone ett vackert drag av oss att efter deras död hedra deras minne och då liksom visa en viss stolthet över, att de tillhört oss. Riksdagen har också vid flerfaldiga tillfällen såsom en erkänsla av den gärning, de utfört under sin livstid, tänkt på deras efterlevande och beviljat dessa understöd till större eller mindre belopp för att sålunda befria dem från en alltför bekymmersam tillvaro och lätta deras ekonomiska betryck. Sålunda beslöt 1918 års riksdag att tilldela tonsättaren J. E. G. Sjögrens änka Berta Elisabet Sjögren ett årligt understöd av 1,000 kronor som en gärd av offentligt erkännande åt en högt förtjänt man, såsom det hette. Det är att märka, att tonsättaren Sjögren icke varit anställd i statstjänst, och att därför hans änka lika litet som friherrinnan Cederström äger någon rätt till pension, utan det skedde såsom sagt, därför att man ville hedra denne mans minne.

Nu vill emellertid bankoutskottet avvika från denna vackra tradition att på sådant sätt visa vår erkänsla mot dessa våra stora män. Det har nämligen här avstyrkt motionen om ett årligt understöd till änkan efter friherre Carl Cederström därmed att »några omständigheter icke anförts, vilka synas böra föranleda till beviljande av understöd från statens sida». Jag vet icke, om utskottet medvetet valt uttrycket »omständigheter» i stället för »skäl», så att utskottet alltså ansett, att skäl skulle kunna föreligga, men att omständigheterna äro sådana, att utskottet icke vill gå med på att tillstyrka motionen. Man styrkes i sin förmodan, att denna tolkning är den riktiga, därigenom att utskottet litet längre ned säger, att utskottet icke »funnit sig övertygat att något verkligt behov av understöd är för handen». Jag tror dock, att, om utskottet litet närmare tagit reda på förhållandena hade utskottet kunnat komma till en annan uppfattning. Omständigheterna äro nog sådana, att behov föreligger, och att ett understöd skulle vara synnerligen välkommet för friherrinnan Cederström. Men om vi motionärer också använt det gängse uttrycket understöd, ha vi dock i främsta rummet velat på frågan anlägga synpunkten av en nationalbelöning. Anser man, att flygkonsten har och kommer att

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka. (Forts.)

få någon betydelse även för vårt land, nödgas man erkänna, att friherre Cederström under sin livstid utfört en fosterländsk gärning. Han var ändå en banbrytare och en föregångsman på sitt gebit, som vi i vår motion sökt påvisa. Det borde därför vara angeläget, att riksdagen här erkände detta och på den grund beviljade ett understöd till hans efterlevande änka för att på sådant sätt lägga i dagen, att även vi här i riksdagen förstå att uppskatta flygkonsten och den man, som var en banbrytare på detta område.

Jag tillåter mig, herr talman, att på grund härav yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig m. fl. i ämnet väckta motionen.

Med herr Leander förenade sig herrar *Röing*, *Kjellberg*, *Thore*, *Hammarskjöld*, *Jönsson* i Boa, *Jeppsson*, *Andersson* i Eliantorp, *Månsson* i Erlandsro och *Persson* i Fritorp.

Herr Engberg: Ja, herr talman, jag skulle också ha kunnat nöja mig med att kort och gott instämma med den föregående ärade talaren. Men eftersom jag tecknat mig för ordet, kanske jag får tillägga en synpunkt utöver dem, man här framhållit.

Jag förstår mycket väl den ståndpunkt, som ligger bakom utskottets hemställan, en ståndpunkt, som ju är vanlig och regelbunden i dylika frågor. Men det förefaller mig, som om man den här gången, liksom ibland förut, gjort sig skyldig till en schematisering av ståndpunkten, en schematisering, som leder ut i absurdum. Ty visserligen är det sant, att friherre Cederström icke var i en ställning, som formellt berättigade honom till den pension, varom hemställts av motionärerna för hans efterkommandes räkning, men man får ju dock icke förbise, att det verkligen är en alldeles särskild omständighet, som föreligger, när man har att göra med den man, som dock gick i spetsen för det svenska flygväsendets skapande och utveckling, som — vilket också framhålles av motionärerna — var den förste svensk, som fick flygarediplom, som på detta område var den förste, som intresserade den svenska allmänheten för denna nya samfärdsel, och som på allt sätt främjade flygtrafiken i landet och därmed också en gren av kommunikationerna, som givetvis i framtiden kommer att få stor betydelse.

Jag menar därför, att när man har sådana här undantagsfall, får man icke ifrån riksdagens sida rida alltför mycket på formalistiska synpunkter. Jag tror, att det skulle verka nästan småaktigt, om man skulle avslå den begäran, som här föreligger.

Det är icke beloppet, man här har att taga hänsyn till, utan det är att taga hänsyn till att riksdagen genom att bevilja det anslag, varom motionärerna hemställt, bör visa, att den å nationens vägnar hyser en erkänsla för det arbete, som friherre Cederström under livstiden utförde.

Det är därför, herr talman, som jag vill yrka bifall till den hemställan, som här gjordes av herr Leander, och alltså avslag på bankoutskottets förslag.

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka. (Forts.)

Herr Sommelius: Herr talman! Jag har icke kunnat vara med om denna hemställan. Jag hör nämligen till dem, som icke kunnat ansluta sig till syftet i den ifrågavarande motionen, enär jag ansett, att de skäl, som förebragts, icke äro tillräckliga. Jag beklagar djupt den förlust, som drabbat den dödes efterlämnade familj, men jag har likväl icke kunnat handla mot min övertygelse.

Med herr talmannens välvilliga tillåtelse skall jag här tillåta mig att säga några ord om vårt flygväsende i allmänhet.

Det synes mig, som om några bristfälligheter vidlåda vårt flygväsendes utrustning, jag vet icke, om det är materialet, som är dåligt, om det är utbildningen av flygare, som är ofullständig, om det är maskinerna, som äro undermåliga eller vad det kan vara. Ständigt säges att allt är i tillfredsställande skick att det skall bli bättre och bättre, men man finner, i stället, sorgligt att säga, att allt flera olyckshändelser inträffa. Det är åtminstone för mig oförklarligt, att så många människoliv skulle behöva spillas. Vi äga många utländska flygmaskiner i vårt land, och jag, som bor vid Öresund, har varje dag sedan 1914 fått se minst en, ofta två, någon gång tre flygare styra mot norr genom sundet upp till Kattegatt och återvända senare på dagen med en absolut säkerhet och i ur och skur, oavsett hurudan väderleken är, och man hör aldrig talas om någon olyckshändelse på dessa färder. Här i Sverige äro förhållandena helt annorlunda, och jag tror, att det är nödvändigt, att det ägnas en allvarlig uppmärksamhet åt vårt flygväsende, om det skall utvecklas på ett sunt och normalt sätt.

Jag har, herr talman, också velat påpeka en annan sak. Det tyckes även i disciplinärt avseende finnas en brist med avseende å flygväsendet. Sistliden höst hände det en dag, att en officer från flygskolan i Karlskrona flög till Helsingborg på en flottans maskin. Han landade där och tog med sig en ung, framstående, skicklig och omtyckt läkare på en färd på en kort stund, kanske en timme, och råkade ut för olyckan att bringa passageraren om livet, men lyckades rädda sig själv. Han tillät sig att göra flygkonster alldeles inpå ångfärjan med den påföljd, att han icke kunde komma upp i luften igen utan passageraren förolyckades och flygaren bragte stor och allmän sorg och förtvivlan i samhället. Jag tillåter mig säga, att då officerare, som ägnat sig åt flygkonsten, kunna tillåta sig att utföra konstflygningar med statens aeroplan, på främmande orter, och då som i detta fall det kan gälla människoliv, så bör åtminstone full kontroll utövas, och nu vill jag öppet säga ifrån i kammaren att det kräves sådan disciplin över unga flygare, att de icke kunna äventyra medmänniskors liv.

Herr talman, jag har intet annat yrkande att göra än bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Swartling: Herr vice talman! Jag har redan in-

tagit min ställning i denna sak genom de instämmanden, jag gjorde i såväl herr Leanders som herr Engbergs yttranden i denna fråga och sålunda därigenom framhållit, att jag har en annan åsikt än den, som fått sitt uttryck i utskottets utlåtande. Jag skall icke heller nu, då det förefaller mig, som om utsikterna för bifall till motionen vore rätt stora, upptaga kammarens tid med ett upprepande av vad här förut sagts.

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka.
(Forts.)

Jag vill emellertid, då jag nu har ordet, begagna tillfället att säga, att de anmärkningar, som av herr Sommelius nyss riktades mot vårt flygväsende här i landet, de må ha sitt berättigande, och jag tror verkligen, att så också är förhållandet, men jag förstår icke alls, att de kunna ha något som helst sammanhang med den fråga, vi nu ha att avgöra, eller kunna utöva något som helst ininflytande på den.

Jag ber alltså, herr vice talman, att utan att längre upptaga tiden få instämma med de herrar, som yrkat avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Röing: Herr vice talman! Jag är i huvudsak förekommen av den siste ärade talaren. Jag har redan instämt i det anförande, som herr Leander nyss höll, och därav kunna kammarens ledamöter finna, vilken ståndpunkt jag intar i denna fråga.

Jag begärde ordet med anledning av herr Sommelius' anförande, då han ansåg lämpligt, att nu, då ett förslag behandlades om pension till änkan efter en pioniär på flygväsendets område, använda tillfället i stället för att göra det då ett avslagsyrkande föreligger på vederbörande huvudtitel rörande vårt flygväsende, att utveckla sina synpunkter rörande bristerna i materialet i våra flygmaskiner, i den pedagogiska undervisningen o. s. v. Jag anser som herr Swartling, att den frågan hör väl icke det allra minsta till den föreliggande motionen, huruvida kammaren nu bör lämna en pension till änkan efter pioniären på flygväsendets område, friherre Cederström eller icke.

Jag förstår mycket väl, att utskottets ledamöter av vissa rent formella skäl kunna hava fog för sin ståndpunkt; men utan att på något sätt vilja jämföra den livsgärning, som friherre Cederström utfört, med till exempel den, som Emil Sjögren under sin levnad utförde på tonkonstens område, så är det likväl icke mer än två år, sedan andra kammaren beviljade en pension till hans änka. Det gladde mig mycket, när det förslaget biträddes av andra kammaren. Emil Sjögren var en man, till vilken nationen stod och står i stor tacksamhetsskuld, och det var icke mer än rätt, att hans änka fick röna denna erkänsla från riksdagens sida för sin mans livsgärning. Jag vill ännu en gång framhålla: jag vill icke framställa det livsverket med vad en pioniär på flygväsendets område utfört, men det må jag hava rätt att påstå, att friherre Cederström under sin levnad utförde ett verk på flygväsendets område, för vilket nationen står i stor tacksamhet. Jag anser nu liksom för två år sedan, då

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka.
(Forts.)

en liknande fråga förekom, att riksdagen borde visa sin erkänsla för ett sådant livsverk, och det skulle glädja mig, om andra kammaren nu liksom för två år sedan, då pension till Emil Sjögrens änka var före, avsloge utskottets hemställan och bifölle motionen.

Jag ber, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som herr Leander framställt.

Herr *Löfgren* i Stockholm instämde häruti.

Herr Kristensson: Herr talman! Det har nu mobiliserats nästan all den vältalighet, som denna kammare kan prestera till förmån för herr Leanders motion, och vid sådant förhållande tjänar det kanske icke mycket till, att man från utskottets sida försöker återföra herrarna till verkligheten.

Det är nog icke på det sättet, som herr Leander ville göra gällande, att utskottet har vänt upp och ned på de principer, som varit gällande i fråga om dessa pensioners beviljande, ty det är nog så, att det tvärtom är motionärerna, som hava gått långt utöver de principer, som hittills varit vanliga. Vad är det, om vi gå skalan igenom, för några, åt vilkas efterlevande eller anhöriga riksdagen förut beviljat pension under den motiveringen, att man velat hedra en persons minne med en nationalbelöning? Jo det är först och främst deltagarna i Vegafärden, vidare professor Sundbärgs moder, vidare tonsättaren Sjögren, såsom nämndes. Jag kan icke i detta ögonblick erinra mig flera fall, utom ett par fall som icke äro fullt analoga med detta, där det också gällde framstående vetenskapsmän eller män, som hedrat landet vitt omkring och vunnit europeisk ryktbarhet. Det är fråga om de svenska män, som varit anställda vid Pulkovainstitutet och för vilka ryska staten indragit pensionerna. Åt dem har svenska riksdagen lämnat ersättning.

Jag tror, att var och en av herrarna, som ville se detta ärende sakligt och icke låta känslostämningar taga alltför stor överhand, skall nödgas erkänna, att det dock är en himmelsvid skillnad mellan det fall, som nu föreligger, och de fall jag nyss erinrat om. Om man här släpper loss dammluckorna, kan jag icke se, var det skall sluta. Jag kan icke se, varför icke herr Thulins änka i Landskrona är fullt lika berättigad till pension som friherre Cederströms. Även han var föregångare på sitt område inom flygkonsten. Och jag förstår icke varför man skall stanna vid flygkonsten. Det finns så många andra områden, till exempel där ingenjörsvetenskapen bryter sig fram, eller där det kanske gällt rena sportbragder, vid vilka det även kan tänkas sådana intressen. Jag förstår icke varför icke även sådana fall skulle komma med, t. ex. om det gällde en person, som gått i spetsen för användningen av kraftiga och snabba automobiler och därvid gjort goda insatser och fört maskiner, som uppvisat rekord i ett eller annat hänseende? Varför skola icke också dessa föregångsmän vara berättigade till statspension? Man

kan taga en massa andra exempel. Det är detta, som varit avgörande inför utskottet. Vi hava ansett, att vi i detta fall såsom utskottsledamöter icke kunnat gå ifrån detta och skapa ett prejudicerande fall, som hittills icke förekommit. Dessutom vill jag erinra om, enligt vad utskottet också säger, att utskottet icke funnit sig övertygad om, att verkligt behov av understöd är för handen. Det skriver icke utskottet, om det icke har tagit reda på de ekonomiska omständigheter, som verkligen föreligga.

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka. (Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr vice talman! Jag kände mig uppkallad av herr Kristenssons yttrande. Detta är ju dock icke att ge svar på de anmärkningar, som framställts. Det sätt att resonera, som han använde, kommer en att tänka på det gamla danska ordspråket, som säger: »Gudsfruktan, men med förstånd». Ty nog borde väl herr Kristensson ändå inse, att det där sättet, att plocka fram både det ena och det andra och sedan fråga: varför skola vi icke ge samma ersättning här? — det sättet är ju dock att resonera ut i det rosenrasande. Vad som här föreligger är ju nämligen det, att man har att göra med föregångsmannen och banbrytaren för svenskt flygväsende. Och man vill icke i första rummet ge bara ekonomisk ersättning åt hans efterlevande, utan man vill även, eftersom anledning på grund av en motion därtill föreligger, giva uttryck åt den erkänsla, som nationen bör känna gent emot en man, som uträttat, vad friherre Cederström uträttat. Fasthåller man vid den synpunkten, då reduceras också herr Kristenssons invändning till sitt rätta värde. Han framförde ju frågan: varför skall man icke ge ersättning åt den och den? Ja, herr Kristensson, den saken får man pröva i händelse det föreligger en hemställan därom. Man får då pröva det särskilda fallet. Men att man på grund av vissa skräckmålningar i fråga om konsekvenserna på både det ena och det andra området på förhand skulle avskära sig möjligheten att i ett dylikt fall visa den erkänsla, man bör visa, det är detta, som jag icke kan förstå.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till herr Leanders motion.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, anförde:

Herr Borg: Då herr Engberg sade, att vi skulle pröva varje fall för sig, kunde jag icke låta bli att begära ordet. Herr Engberg torde nämligen inse, att om vi bifalla denna motion, så blir följden den, att sedan man sålunda konstaterat, att riksdagen lämnar pension i dylika fall, kan man framkomma med krav på dylika pensioner från flera andra håll rörande personer i ungefär samma ställning som denne man. Därför är det en farlig princip vi slå in på, om vi lämna pension i detta fall.

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka. (Forts.)

Jag skall dessutom också be att få säga, att huru skall ett bankoutskott kunna arbeta, om vi här frångå alla principer? Huru skola vi t. ex. gå till väga, då en arbetare, som på ett eller annat sätt tjänat staten men icke är pensionsberättigad, kommer och söker pension, och man på grund av omständigheterna nödgas avslå hans begäran? Blir det så, att vi börja bevilja pensioner undan för undan, då få vi också komma ihåg den ene så väl som den andre. Och slår man in på att lämna pension till icke statstjänare, då blir det alldeles säkert många, som komma att försöka få pension i liknande fall som detta.

Herr Lithander: Herr talman! Den insats, som denne man gjort i utvecklingen av denna säregna verksamhet, anser jag verkligen vara av den beskaffenhet, att den är förtjänt av en bättre förståelse än den, som utskottet här synes hava haft. Den dödsskörd på detta område, som varit så beklagligt stor, borde också, synes det mig, hava haft en annan inverkan på utskottet än den, som kommit till synes i betänkandet.

Detta är ju saker, som man icke precis kan mäta med vanliga mått. Hela denna fråga är ju så ny. Den insats, som göres, göres ju så utan tanke på följderna för de efterlevande. Det ligger i sakens natur, att där är livet en ständig insats. Där må vi, mina herrar, icke heller för vår del väga eller mäta precis med vanliga mått. Och gör man i detta fall ett formellt fel, så är det bättre att göra ett fel åt det hållet, att det så att säga blir litet för mycket rättvisa än att det blir för litet.

Jag vill beträffande herr utskottsordförandens yttrande och hans jämförelse med sportsbragder bara säga, att det vittnar om, att utskottet icke har haft den rätta förståelsen för vad hela denna sak gäller. För mig framstår det helt enkelt som en gärd av rättvisa, om man här går på bifall till motionen, i vilket yrkande jag, herr talman, ber att få instämma.

Häruti instämde herr *Larsson* i Kroken.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 7) av utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ang. årligt understöd åt friherre Carl Cederströms änka. (Forts.)

Voteringen utvisade 97 ja mot 94 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 8—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 4 och 5 §§ i lagen den 10 maj 1901 om inteckning i fartyg m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, med anledning av första kammarens beslut rörande en inom nämnda kammare väckt motion om utverkande av rättighet till utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen.

I anledning av en inom första kammaren väckt motion, nr 199, av herr H. M. Bäckström, hade nämnda kammare, på hemställan av sitt andra tillfälliga utskott, för sin del beslutit, att hinder från riksdagens sida icke mötte mot att rättighet utverkades till utskänkning inom riksdagshuset av öl och vin.

Sedan detta beslut delgivits andra kammaren samt ärendet remitterats till kammarens andra tillfälliga utskott, hemställde nu sistnämnda utskott, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i förevarande ärende fattade beslut.

Utskottets hemställan upplästes. Därpå yttrade:

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Vilken åsikt man än hyser i nykterhetsfrågan, man må vara förbudsvän eller icke så borde man kunna enas om den uppfattningen, att den fråga, som behandlas i det föreliggande utskottsbetänkandet, icke ur nykterhetssynpunkt av reella skäl har någon som helst betydelse. Mången nykterhetsvän anser däremot, att ett bifall till motionen skulle ur psykologisk synpunkt verka ofördelaktigt och inom vidsträckta kretsar bland de organiserade nykterhetsvännerna uppfattas på så sätt, att

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

riksdagsmännen vore i behov av att på riksdagsrestaurangen oavvisligen kunna erhålla öl och vin. Jag tror likväl, att man icke bör se denna fråga ur denna synpunkt. Och man bör åtminstone se till, huruvida man icke bör helt och hållet underkänna betydelsen av ett sådant resonemang, när det gäller vissa av dessa drycker. Jag är den förste, som medger, att ingen av oss kan våga påstå, att det föreligger något större behov av, att här på riksdagsrestaurangen utskänkning av viner äger rum. Jag tror, att det är högst få riksdagsmän, som i vardagslag använda sig av dylika drycker, och om det någon gång skulle hända, att en riksdagsman vid en födelsedag eller annan liten festlighet skulle vilja bjuda några av sina kamrater och vänner på ett glas vin, så kan ju vid ett sådant exceptionellt tillfälle mycket väl en annan restaurang besökas. Men däremot kan jag icke tänka mig, att någon kan ha något som helst intresse av, att en dryck icke får serveras, som i vardagslag är lämplig såsom måltidsdryck, och utan tvivel äro väl just de maltdrycker, som falla under andra klassen, det s. k. pilsnerdrickat, en dylik måltidsdryck, som mången icke organiserad nykterhetsvän önskar använda vid sina måltider i stället för de maltdrycker av klass I, svagdricka o. d., som nu uteslutande få serveras i riksdagsrestaurangen. Jag har hört utskottsledamöter yttra, att i den händelse motionären hade önskat en sådan förändring, att det endast gällde pilsnerdricka, så skulle de icke i utskottet ett ögonblick ha hesiterat att giva sina röster till förmån för en dylik hemställan. Läser man igenom första kammarens diskussionsprotokoll, när detta ärende där behandlades för några veckor sedan, så framgår det redan av den ärade motionärens anförande, att han närmast hade tänkt sig en sådan förändring, att maltdrycker av andra klassen, de s. k. pilsnerdrickorna, finge utskänkas å riksdagsrestaurangen och då naturligtvis närmast vid måltiderna. Jag dricker icke gärna detta svagdricka, som nu serveras å denna restaurant och därför intar jag såsom regel mina middagsmåltider på någon annan restaurang ute i staden hellre än här i riksdagshuset, och jag vet, att det är många med mig, med vilka fallet är detsamma. Jag förstår icke under sådana förhållanden, att någon av kammarens ledamöter kan ha något som helst intresse av att i fortsättningen förhindra riksdagsmännen att vid måltider här i riksdagshuset använda en så oskyldig dryck, som pilsnerdricka faktiskt är.

Då jag anser, att man vinner, vad man egentligen önskar, genom att begränsa motionärens hemställan till, att riksdagen såsom sin åsikt uttalar, att riksdagen icke har något att invända mot, att maltdrycker av andra klassen få serveras i riksdagsrestaurangen, skall jag herr talman, tillåta mig att göra det yrkandet, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut med den skillnaden, att istället för orden »av öl och vin» må införas »av maltdrycker av andra klassen». Därigenom begränsar man, som sagt, motionärens hemställan till, att pilsnerdricka får serveras på riksdagsrestaurangen.

Herr Moberger: Herr talman, mina herrar! Man bör från

olika sidor, synes mig, kunna medgiva, att detta icke är någon stor fråga. Den har från praktisk synpunkt sett ganska liten betydelse. Det erkände också de motionärer vid 1913 års riksdag, som motionerade om borttagande av rusdrycksutskänkningen i riksdagsrestaurangen, att frågan ur praktisk synpunkt icke i och för sig ägde någon större betydelse. Och det får man erkänna, att även från motionärens synpunkt kan frågan ej ha någon större praktisk betydelse, då han motionerar om beviljande av rätt att utskänka öl och vin på riksdagsrestaurangen. Han har redan själv undantagit spritdrycker, och öl finnes icke att få i detta land f. n. Och såsom den föregående talaren riktigt anmärkt, lärer icke något större behov av vinservering där nere heller föreligga, varför naturligtvis även från motionärens synpunkt frågan torde ha ganska liten praktisk betydelse. Det kan från min synpunkt sett väcka en viss förvåning, att han under en sådan situation ansett sig behöva komma med en motion om att införa servering av öl och vin på riksdagsrestaurangen.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Ser man saken från nykterhetssynpunkt, är det tydligt, att man ej kan från nykterhetshåll sätta sig emot denna motion ur den synpunkten, att ett bifall skulle medföra några större olägenheter i och för sig på riksdagsrestaurangen. Åtminstone har jag det förtroendet för riksdagsmännen, att något större missbruk av den ena eller andra arten kan man ej ha att vänta där. Men det är tydligt, att den egentliga anledningen till, att en gång denna inskränkning infördes, var den, att riksdagen och speciellt andra kammaren ville, såsom det heter i 1913 års motion, giva ett gott exempel. Andra kammaren, som själv upprepade gånger uttalat sig för rusdrycksförbud, ville själv för sin del ur sin restaurang borttaga rusdryckerna för att såmedelst genom sitt exempel giva ett handtag åt nykterhetssträvandena och nykterhetsfolket ute i landet. Den synpunkten anser jag för min del fortfarande ha gällande kraft, och det har också utskottet för sin del ansett och på den grund avstyrkt bifall till motionen.

Den ekonomiska sidan av saken som var den, på vilken man lade huvudvikten vid ärendets behandling i första kammaren, har av den föregående ärade talaren icke alls berörts, och då synes det mig icke nödvändigt att närmare gå in på den saken.

Herr Röing ville begränsa sitt yrkande till, att på restaurangen skulle få utskänkas maltdrycker av klass II, således vad vi bruka kalla pilsnerdricka, eller de drycker, som lyda under pilsnerdricksförordningen. Det är ju tydligt, att ställningen till ett sådant förslag kan bli helt annorlunda än den ställning, man intager till det beslut från första kammaren, som här förelagts denna kammare. Men jag vill påpeka, att utskottet för sin del icke haft någon anledning att taga ställning till ett sådant yrkande, då ju första kammarens beslut innebär införande av servering av öl och vin och icke av pilsnerdricka. Det är ju riktigt, vad den föregående

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

ärade talaren anförde, att motionären åtminstone i första rummet egentligen åsyftat pilsnerdricka, men det synes mig då ganska märkligt, att han ej motionerat om införandet av pilsnerdricka på restaurangen, utan i stället framställt yrkande om, att där skulle införas servering av öl och vin. Det är uppenbart, att om en sådan motion om införande av servering av pilsnerdricka hade förelegat till utskottets prövning, utskottet fått ingå i närmare behandling av den frågan, och hur utskottet då skulle ha ställt sig, är naturligtvis omöjligt för mig att uttala mig om, då utskottet icke haft den frågan att pröva. Utskottet har, som sagt, förehaft frågan om införande av servering av öl och vin, således om införande av utskänkning av drycker enligt rusdrycksförsäljningsförordningen.

Då frågan nu ligger på detta sätt, anser jag, att jag icke kan så här utan vidare ansluta mig till det av herr Röing framställda yrkandet, utan jag anser mig för min del böra fasthålla vid utskottets hemställan såsom svar på den fråga, som förelagts utskottet, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Hellberg* och *Sjögren* instämde häruti.

Herr Lindman: Beträffande det beslut, som fattades år 1913, vill jag säga, att jag var med om detta beslut och jag ansåg då, att det borde bli det beslut, som då fattades. Det är ej alldeles säkert, att jag hade samma skäl som alla andra. Jag hade nämligen huvudsakligen det skälet, att jag tyckte, att det vore bra, att riksdagen bleve sin egen näringsidkare på detta område, så att man skulle få se, hur det skulle ställa sig att driva en sådan verksamhet med de inskränkningar, för vilka man beslutat sig. Riksdagen är ju på sätt och vis en näringsidkare i detta fall, ty riksdagen sköter ju om denna verksamhet. Och när icke penningarna räcka till, tager man av statens medel eller också av enskildas, såsom vi nyss beslutat. Riksdagen har alltid statens medel att tillgripa, om ej riksdagen vill vara med om att taga av de enskilda. Emellertid tyckte jag för min del, att det vore mycket bra, att man på nära håll finge se, hur detta skulle verka. Och nu hava vi sett, hur det verkat. Det är sju år, som det pågått. Vilka erfarenheter ha vi fått under denna tid? Jo, jag tror, att man kan säga, att vi ha fått en mycket dålig restaurang. Personligen besöker jag så gott som aldrig riksdagsrestaurangen, men jag har gjort det en och annan gång, så jag vet, hur där är. Jag tror, att man kan säga, att där är ganska dåligt. Det är resultatet, och trots detta går det i alla fall icke ihop. Det visar sig tydligt. Här skall enligt kontraktet, såsom jag nämnde i ett anförande för en stund sedan restauratören, d. v. s. restaurantbolaget få ersättning, om det uppstår förlust. Då skall denna helt enkelt ersättas och det av statsmedel. På det sättet går det lätt nog, men i varje fall visar det sig, att såsom särskild verksamhet lönar sig rörelsen icke. Nu säger den, som har denna rörelse, att han kan vara med om att stryka den garanti han har emot förlust, om han får den rättighet, som här

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

påyrkas. Och då vill jag säga, att det kanske ej vore så tokigt att efter dessa års experiment gå tillbaka och i likhet med första kammaren biträda motionen. Då vinna vi i alla fall det, att man ej behöver med statsmedel garantera den där bristen, som kan uppkomma, och vilken vi äro skyldiga att betala. För min del vill jag säga, att det kanske vore klokt att göra det, därför att vi förr eller senare komma därhän, att restauranten bär sig själv. Ty icke kan det vara vår mening, mina herrar, att i längden fortsätta med, att riksdagsmännen på restaurangen delvis äta på statens bekostnad. Jag undrar, om de tänkt sig rätt in i detta, som ha en annan uppfattning. Utskottet säger, att det är en principiell innebörd i denna fråga, som gör, att här skall ej finnas någon sådan servering, som nu föreslås. Men mina herrar, är det icke en mycket starkare principiell innebörd i den saken, om det är meningen, att vi skola betala våra måltider själva, eller om staten skall göra det? Jag tycker, att det är en kolossal stark innebörd i detta, och jag undrar, vilket intryck folket skall få om oss, ifall vi votera här för anslag att betala den mat vi äta på riksdagsrestaurangen. Låt vara, att det arvode, riksdagsmännen ha, är lågt, men det är i grundlag fastslaget, hur högt det skall vara, och tills det blir ändrat, är det sådant det är. Kan det då vara rimligt, att man skall försöka taga åt sig några små fördelar, utöver vad grundlagen säger, att man har rätt till, på statens bekostnad. Jag tror ej, att det går för sig att fortsätta på detta sätt, som, om jag så får säga, nöter på vårt eget anseende.

För övrigt vill jag i själva sakfrågan säga, att om man tillåter öl- och vinservering i riksdaghusets restaurang, jag är övertygad om att ingen riksdagsman skall taga någon skada därav. Jag är säker om, att ingen skall missbruka detta. Och för övrigt kan ju varje riksdagsman gå vart han behagar och få vad han vill ha. Varför skall han då icke kunna få det på riksdagshusets restaurang? Och har man över huvud en restaurang, så måste man väl se till, att den är så inrättad och så pass tillfredsställande, att riksdagsmännen kunna finna trevnad och behag i att gå och äta där, och framför allt, att den går som affär för sig själv, utan att staten får släppa till medel för att få den att bära sig.

Jag tror därför, herr talman, att den lämpliga tiden nu är inne att bifalla detta förslag. Jag yrkar alltså, att kammaren ville instämma i det beslut, som första kammaren fattat, och jag tror, att detta är riktigare och bättre än att gå den väg, som herr Röing föreslagit. Herr Röings förslag leder kanske icke till det resultat, som jag vill vinna, nämligen att vi komma ifrån garantin i fråga om kostnaderna. Det vet man i varje fall icke. Men man vet, att detta bolag sagt, att får det rätt att utskänka öl och vin, så kan man taga bort garantin. Men det är icke säkert, att man vinner detta, om man söker lösa frågan på den väg, som herr Röing föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka att kammaren måtte biträda första kammarens beslut.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag kan i långa stycken följa

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

det resonemang, som herr Lindman framfört både vid detta tillfälle och för en stund sedan, då vi diskuterade en annan fråga, som står i samband med restaurangen där nere, men jag kan omöjligen komma fram till den konklusion, som han drog ur detta resonemang. Jag är ense med honom, att det nuvarande tillståndet beträffande vår restaurangfråga är alldeles ohållbart, ty man måste, som herr Lindman framhöll, gå ut ifrån, att riksdagsmännen antingen betala sina måltider själva eller skaffa sig grundlagsenlig rätt att intaga desamma på statens bekostnad. Och det vill jag säga inom parentes, att det förvånar mig, att bankoutskottet icke ägnat denna fråga en större uppmärksamhet, då detta utskott år efter år haft att behandla frågor, som stå i samband med denna rörelse, utan i stället kommit fram med det yrkande, som vi för en stund sedan behandlade.

När det gäller det kontrakt, som existerar mellan det bolag, som driver denna rörelse, och riksgäldsfullmäktige, så skulle, säger herr Lindman, därest vi bifalla den motion, som föreligger, skyldigheten bortfalla för statsverket att betala den förlust, som kan uppkomma. Men detta påstående är icke riktigt, ty det förhåller sig så, att restaurangbolaget åtnjuter subvention av Stockholmssystemet av bortåt en halv miljon eller vad det kan vara fråga om. Följaktligen, om det uppstår förlust, så blir förlusten skenbar, ty statsverket får betala till restaurangbolaget i alla fall, och den minskade inkomst, som Stockholmssystemet får, utgör i själva verket en minskad statsintäkt. Förhållandet mellan de båda bolagen gör, att här uppstår en utjämning av förlusten, så att förlusten är endast skenbar.

Nu säger herr Röing, att det icke finnes något behov av en vinutskänkning, och herr Röing anser naturligtvis detta. Jag talade vid en ledamot av denna kammare vid denna debatts början, och han menade, att den frågan icke var aktuell, huruvida det skulle finnas vin- och ölservering, utan den aktuella frågan var, huruvida man skulle få en snaps eller icke till maten. Får man intaga sina måltider här, och man får en snaps till maten, så kommer vår restaurang att bliva livligare besökt. Ja, smaken är forskjellig. Herr Röing har nämnt, att han aldrig dricker brännvin, och jag tror honom, men det finns ledamöter, som anse, att det är livets högsta krydda att få en sup till middagen, och förrän de fått förhållandena så ordnade, känna de sig icke tillfredsställda.

Huru man än ser saken, så blir det här en principfråga, d. v. s. man skall taga avstånd från de nuvarande förhållandena, och som riksdagen fastslagit 1913 och börja tänja på bestämmelserna och övergå till andra. Det har sagts, att detta icke är någon stor fråga. Jag bryr mig icke om huruvida det är en stor eller liten fråga. Huvudfrågan är, huruvida riksdagen skall ändra på de bestämmelser, som den själv fastslagit, och detta särskilt i dessa tider då nykterhetsfrågan säkerligen blir föremål för uppmärksamhet i valrörelsen. Herr Lindman kommer då alldeles säkert, såsom han i sådana fall brukar göra, att tala om nykterhet och sedlighet och

allt möjligt sådant, och då tycker jag också, att han här i riksdagen borde intaga en konsekvent och bestämd ställning. Men det gör man icke, om man går med på att upphäva de nuvarande bestämmelserna om öl och vin, vilket senare dock kan vara så starkt, att det håller upp till 22 procent, där brännvinet sedan tager vid.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Vidare skulle jag vilja säga, att när riksdagens största parti har det rena och klara förbudet på sitt program, så förefaller det mig märkvärdigt, om i denna kammare skulle kunna uppbringas majoritet för en förändring av de nuvarande bestämmelserna Jag kommer måhända, herr talman, att i denna kammare betraktas som en fanatiker på detta område, men jag tar gärna mot den beskyllningen. Jag umgås både med sådana, som förtära dessa drycker — och som äro lika goda medborgare som andra — och med sådana, som icke göra det. Här ställer jag mig på den bestämda ståndpunkten, att då vi i 7 år kunnat reda oss med de förhållanden, som nu råda, jag icke kan finna någon anledning att nu frånträda denna ståndpunkt. Och skola vi slå in på den vägen att genom servering av alkoholhaltiga eller rusgivande drycker förbättra vår ekonomi, då äro vi inne på det sluttande planet, där vi aldrig veta, var det kan komma att sluta.

Herr Röing: Herr talman! Herr Hamrin kom in på några frågor, som jag knappast anser höra till det föreliggande spörsmålet. Han tänkte på den kommande valrörelsen och ville beröra den föreliggande frågan ur den synpunkten. Jag tror, att det är en mycket dålig start att ur den synpunkten behandla den föreliggande frågan som icke på något sätt har med valrörelsen att göra. Han yttrade något om förbudet. Jag antager att i denna kammare icke finnes en enda förbudsvän, som anser, att denna fråga har med förbud eller icke förbud att göra. Jag vet emellertid att i första kammaren finnes en mycket ivrig, organiserad nykterhetsvän, som motiverat sitt votum i denna fråga på följande sätt: »Herr Jacob Larsson sade, att han icke ställde sig på den ena eller andra sidan, men herr Larsson torde knappt vara omedveten om, att i Sveriges bygder ett riksdagsbeslut i den riktning, herr Larsson förordar, skulle uppfattas på det sättet, att nu har riksdagen tagit parti mot nykterhetsfolket, mot ett rusdrycksförbud här i landet. Det är det enda skälet för mig» — säger herr Oscar Olsson — »när jag avgiver mitt votum i frågan.» Men jag vädjar till förbudsvännerna, om denna lilla fråga har det minsta med förbud eller icke förbud att göra. Jag kan icke finna det.

Jag begärde ordet närmast till följd av herr Lindmans uttalande. I det stora hela ställer jag mig på samma ståndpunkt som han, och jag ser den ekonomiska sidan av frågan på samma sätt som han. Herr Lindman har fullständigt rätt i en sak: jag kan icke garantera, att i den händelse andra kammaren bifaller mitt yrkande, bolaget i fråga, som har riksdagsrestaurangen om hand, skulle låta det villkoret falla, som finnes i kontraktet, att om utskänkning

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

av öl och vin får äga rum, så kommer det att själv stå risken av en eventuell förlust. Men om man läser igenom första kammarens protokoll, däri förekommer bland andra ett yttrande av förste deputeraden i riksgäldskontoret, greve Lagerbjelke, så får man ett starkt intryck av, att om man blott uppnår en viss omsättning å restaurangen per dag, nämligen i genomsnitt 1,200 kronor, så skulle restaurangrörelsen gå ihop. Då är frågan, huru man skall kunna få en sådan omsättning till stånd i restaurangen. Når man det målet bättre genom att tillåta, att vin får utskänkas i riksdagens restaurang i framtiden? Nej, mina herrar, jag vågar påstå, att det knappast skulle ha någon som helst ekonomisk betydelse, om vin får utskänkas där eller icke. Det finner man av en statistik från den tid, när vin och spiritousa fingo utskänkas på riksdagens restaurang. Det gjordes en undersökning något år, innan det beslut genomfördes, att öl, vin och spirituosa icke fingo utskänkas på riksdagsrestaurangen, och vet Ni, mina herrar, vad man kom till för resultat? Jo, att 1/5 tesked spiritousa per riksdagsman och dag serverades å restaurangen. Det kunna väl Ni, mina herrar icke anse ha någon som helst ekonomisk betydelse, men vad som har ekonomisk betydelse det är, om riksdagen medger, att en måltidsdryck, som tillfredsställer alla, får serveras, då skulle många riksdagsmän, som nu besöka andra restauranger för att till måtiderna erhålla ett glas pilsnerdricka, i stället gå hit och äta sin middag och därigenom medverka till, att den omsättning kom till stånd, som är avgörande huruvida restaurangrörelsen går med förlust eller icke. Därför anser jag, att man har all anledning förutsätta, att den ekonomiska frågan skall lösas på ett fullt tillfredsställande sätt, om det yrkande, som jag tillåtit mig framställa, biträdes av andra kammaren. Och skulle så vara fallet, så kommer utan tvivel en hemställan att göras till första kammaren att biträda andra kammarens beslut, och jag är övertygad om att, då till och med den ärade motionären i första kammaren uttalat, att han med sin motion närmast avsåg, att pilsnerdricka skulle få serveras, intet motstånd skall resas i medkammaren mot att biträda ett dylikt eventuellt beslut från andra kammarens sida.

Då frågan rörande vin har så liten både reell och ekonomisk betydelse, som jag här tillåtit mig framhålla, så förstår herr Lindman, att jag huvudsakligen ur taktisk synpunkt med den sammansättning, som andra kammaren har, tillåtit mig att framställa det yrkande, som jag gjort. Jag tror, att om vi, som icke vilja biträda utskottets hemställan, splittra oss, så är fara värt, att denna framställan kommer att biträdas av andra kammaren, och förhållandena på restaurangen bliva då under det närmaste året desamma, som de varit under de sistförflutna åren. Detta tror jag emellertid, att varken herr Lindman eller jag önskar, utan vi vilja hellre med våra röster biträda det förslag, som torde ha de största utsikterna att gå igenom här i kammaren, och jag vågar ännu så länge förutsätta såvida icke den kommande diskussionen övertygar mig om motsatsen, att det förslag, som har de största utsikterna att segra över

utskottets avslagsyrkande, är det, som jag tillåtit mig här framställa, nämligen att maltdrycker av andra klass, pilsnerdricka, må serveras i riksdagsrestaurangen.

Jag ber herr talman, få vidhålla mitt yrkande.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Herr Engberg: Herr talman! När vi i denna kammare i fjol diskuterade en då föreliggande motion angående förbud för tillverkning och försäljning av maltdrycker, som innehöllo mera än $2^1/_4$ volymprocent alkohol, tillät jag mig göra några kätterska uttalanden med avseende på den ståndpunkt, som företräddes i motionen. Jag gjorde gällande, och den uppfattningen vidhåller jag, att det icke var någonting annat än en fetischåskådning, som låg bakom talet om de $2^1/_4$ procenten, och att en gräns vid 3,6 procent vore den naturliga och normala, samt att man skulle kunna lösa ölfrågan, såsom jag framhöll, genom att göra en avskärning ovanför den gränsen. I år har man accepterat denna ståndpunkt på det sättet, att det i annat sammanhang föreligger en motion, som gör en avskärning över 3,6 procentsgränsen. Jag får i anknytning därtill säga, att huvudfrågan för mig är hävande av gällande bestämmelser angående pilsnerdricka, ty jag har icke kunnat undgå att göra den reflexionen, när jag hörde den polemik, som fördes mot herr Röings anförande av herr Hamrin, att han betydligt överdriver den ståndpunkt han företräder, ty sanningen är i själva verket, att pilsnerdricka, klass II, som vi kalla den, har blivit mer och mer en allmän måltidsdryck. Den användes allmänt på restauranger, och såsom visats av undersökningar, verkställda av professor Torsten Thunberg, som sannerligen icke kan misstänkas för att vilja gå några alkoholintressenters ärenden, är dricka av den beskaffenheten, använt som måltidsdryck, fullständigt ofarligt och äger den förtjänsten, att det är bättre och smakligare än svagdricka. När det förhållandet föreligger, att man från nykterhetsintresserat håll allt mera kommit på det klara med, att en gräns uppåt till 3,6 procent, alltså en gräns, som innesluter klass II, är att anbefalla, förstår jag icke, varför man hesiterar, då det gäller att utvidga den nuvarande maltdrycksserveringen i riksdagsrestaurangen på sätt herr Röing föreslagit. Den ärade motionären i första kammaren har föreslagit att både vin och öl skulle få serveras, men jag må säga, att jag skulle förstått honom bättre, om han föreslagit servering av exempelvis öl och brännvin. Ty vad som torde vara den kanske vanligaste anledningen, varför man lämnar riksdagsrestaurangen och går ut på kvällarna, är, enligt en observation, som jag och en del av mina kamrater gjort, att man vill ha snapsen till maten. Jag tror därför, att motionären varit konsekventast i sin ståndpunkt, om han lagt förslaget på den linjen, men därmed hade frågan *principiellt varit en annan.* Jag förstår icke riktigt nödvändigheten av att taga med vin, och enligt mitt sätt att se har den frågan ingen aktualitet i detta sammanhang. Ty, såsom

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

herr Röing med rätta har påpekat, det är pilsnerdrickat, som här är det aktuella och det man följaktligen bör inrikta sig på.

Jag vill också begagna detta tillfälle till att ge uttryck åt ett par andra reflexioner. Det sades av herr Röing, att man kanske ville börja valrörelsen med denna fråga, och jag kan för min del icke neka till, att den olyckligaste och sämsta av alla ståndpunkter i frågan vore, om man så gjorde och därvid anlade demagogiska synpunkter i stället för rent sakliga. Jag minns, att jag satt på läktaren och åhörde debatten 1913, och jag gick därifrån med den känslan, att det beslut, som fattades av denna kammare, var ett beslut i feghetens och humbugens tecken, därför att man mera hade i åtanke effekten åt galleriet än de sakliga synpunkterna. Ty om det gäller att gå före med gott exempel från riksdagens sida, blir det också en plikt för riksdagsmännen att trots det att riksdagsrestaurangen är torrlagd alltid frekventera densamma och där intaga sina måltider. Icke tro herrarna, att det verkar som ett moraliskt gott exempel, att samtliga de riksdagsmän, som icke äro belåtna med de nuvarande förhållandena i riksdagsrestaurangen, gå ut på andra stadens restauranger för att få alkohol. Då säger det goda svenska folket, att med dylika moraliska föredömen kan man vara färdig först som sist. Den synpunkten kunna vi därför avföra, och vi göra klokast i att hålla oss till det rent sakliga och fråga oss vad man vunnit på att, när det gäller pilsnerdricka, stanna vid 2 $^1/_4$ volymprocent och envist fasthålla vid densamma. Böra vi icke hällre gå upp till en lika ofarlig gräns, som ger möjlighet för alla riksdagsmän, vilka önska få den här ifrågavarande måltidsdrycken, att erhålla den på riksdagsrestaurangen, utan att sålunda för den sakens skull, såsom här blivit rapporterat, behöva lämna restaurangen.

En sak till. Riksdagsrestaurangen är icke någon offentlig restaurang, utan den har närmast karaktär av ett *riksdagsmännens matlag*, och jag undrar, om icke den synpunkten bör fasthållas. Jag erinrar mig, hurusom det under min studenttid, när man hade »matlagsstämmor», var sed, att man från nykteristernas sida icke ställde några krav, därför att man icke ville åstadkomma någon sprängning av matlaget utan ville tillse, att man höll tillsammans och hade det så gemytligt som möjligt. Samma regel följde man i landskapen o. s v. Jag kan icke neka till, att det här råder ungefär enahanda situation. Kunna vi genom ett tillmötesgående i en så pass enkel punkt, som när det gäller pilsnerdricka, skapa en större frekvens i besöken från riksdagsmännens sida på riksdagsrestaurangen och därmed avlägsna en olägenhet, som här blivit påvisad, tycker jag också, att vi böra stödja den ståndpunkten och försöka föra den till seger. Jag är icke med på herr Lindmans mening, att den reform vi skulle göra på detta område är av ekonomisk betydelse, utan jag håller i det fallet med herr Röing, men jag anser, att saken i och för sig själv är så obetydlig och den tjänst, vi kunna göra restaurangen, om man ökar frekvensen av besöken

där, genom ett bifall till herr Röings förslag så stor, att jag icke tvekar ett ögonblick att ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Röing.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Herr Larsson i Kroken: Herr talman! Då jag anslutit mig till den ståndpunkt, utskottet intagit i denna fråga, ber jag att få yttra några ord.

Jag är så pass gammal och övertygad nykterhetsvän, att jag icke gärna går baklänges, och jag kan icke se annat än att detta vore att gå ett steg bakåt, alldenstund 1913 års riksdag enligt min mening tog ett steg i rätt riktning.

Nu kan jag mycket väl i fråga om den ekonomiska sidan av saken erkänna, att herr Lindmans resonemang är riktigt, men både motionären och första kammarens tillfälliga utskott ha sagt, att den ekonomiska frågan icke får eller åtminstone icke bör vara avgörande, utan det principiella beträffande nykterheten. Nu anser jag visserligen icke, att det blir något spritmissbruk eller någon onykterhet i riksdagen, även om vin och öl få utskänkas, men jag ber att få nämna, att det ute i landet bland vårt nykterhetsfolk, som uppoffrar tid, krafter och pengar på nykterhetsarbetet, redan visat sig en viss ledsnad, därför att rusdrycksfloden släppts lös alldeles för hastigt. Det är en nykterhetsrörelse, som jag särskilt känner, nämligen blåbandsrörelsen, och den vilar, som vi veta, på kristlig grund, samt är en sansad och nykter nykterhetsrörelse. Det är i stort sett ungdomar från landsbygden, som tillhöra denna organisation, och det är ett nöje att se och vara tillsammans med dem på deras nykterhetsmöten och kaffefester. De äro mycket intresserade för nykterhetssträvandena, men få de höra, att riksdagens andra kammare gått ett steg tillbaka och infört det gamla skicket igen i sin restaurang, bli de mycket ledsna, och det undrar jag icke alls på.

Hade motionen varit lagd så, som herr Röing nu yrkat, då är det möjligt, att utskottet kommit till annat resultat än vad nu blivit fallet, men jag anser i alla händelser icke, att någon skada skett, om frågan kommer åter ett annat år och det då endast gäller pilsnerdrickat. Det är möjligt, att även jag kan vara med om ett förslag i den riktningen, ifall jag då tillhör riksdagen, men för närvarande ha vi icke i utskottet haft att taga ställning till den saken, utan nu var det fråga om öl och vin.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sävström: Herr talman, mina herrar! Det har sagts av en föregående talare att den frågan, som nu behandlas icke skulle vara av större vikt eller av någon större praktisk betydelse. Men då man finner, här, att den förste talaren i debatten är bevillningsutskottets ordförande och att sedan högerpartiets ledare i kammaren och t. o. m. nykterhetskommitténs förre sekreterare, herr Engberg, uppträtt och talat i frågan, då ser det ändå ut, som om denna lilla fråga verkligen skulle vara av en särskild vikt.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdags-restaurangen. (Forts.)

Nu begärde jag ordet just med anledning av det anförande, som hållits av herr Röing. Det är givet, att, om motionären inskränkt sig till att endast yrka, att pilsnerdricka skulle få serveras i restaurangen, så hade utskottets yttrande sett något annorlunda ut, än det nu gör. Men när så icke är fallet, så är det givet, att man måste se saken sådan den föreligger.

Nu säges här från herr Lindmans sida, att ett av skälen, varför denna hemställan skulle av kammaren bifallas, är det, att restaurangen har hittills under dessa år gått med förlust och att det behöves en ändring härutinnan. Nu förefaller det mig underligt, att man kan tro, att man genom att föra in öl och vin skall göra det möjligt för affären att bli så lysande, att man skulle kunna täcka de stora förluster, som här varit på tal i dag. Jag tror icke det är möjligt att kunna åstadkomma en sådan vinst genom att där skulle få utskänkas öl och vin. Det är därför underligt att höra herr Röing motivera sitt yrkande därmed, att om man åter skulle få utskänka pilsnerdricka nere på restaurangen, så skulle det bli en sådan omsättning, att rörelsen i varje fall skulle komma att gå bra. Jag har aldrig förut hört någon av våra motståndare haft en sådan kärlek till pilsnerdricka och att den skulle var så särskilt dragande. Jag tror i varje fall icke, att man här skulle komma så synnerligen långt endast genom att utskänka denna dryck.

Och hur blir det, om kammaren bifaller herr Röings yrkande? Jo, antagligen blir det sammanjämkning av kamrarnas beslut. Första kammaren har gått med på öl och vin och andra kammaren vill taga pilsnerdricka. Följaktligen skulle man kanske stryka vinet, och så få pilsnerdricka och öl. Nu säger man, att så skulle icke ske — jag hör, att herr Röing protesterar. Förmodligen menar han, att resultatet blir, att första kammaren får lov att biträda andra kammarens beslut. Ja, det har man icke sett ännu, och därför tror jag, att vi böra hålla oss på den säkra sidan och icke låta inleda oss i någon slags kompromiss. Jag tror, att de, som hålla fast vid den principen, att vi skola åstadkomma torrläggning, skola, även om de befinna sig i minoritet i dag, handla klokast genom att hålla på utskottets förslag, och det är till detta, herr talman, som jag ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Nilsson* i Vibberbo, *Sandberg*, *Hage*, *Vahlstedt* och *Bergström* i Bäckland.

Herr Moberger: Herr talman! Jag är uppkallad närmast av herr Lindmans anförande. Det är underligt att höra, att motivet för honom, varför han 1913 biträdde beslutet om utestängande av rusdryckerna från riksdagsrestaurangen, var att han hoppades, att affären skulle komma att gå så dåligt, att man snart nog skulle bli hänvisad till att införa rusdrycker igen. Det var ju ett ganska egendomligt motiv, det måste jag säga, som chefen för högerpartiet hade för sitt votum i frågan.

Herr Lindman uppehöll sig huvudsakligen vid kostnadsfrågan.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Han menade, att om första kammarens beslut biträddes av andra kammaren, så skulle den oegentligheten försvinna, att nu statsmedel i viss utsträckning måste användas för att täcka det underskott, som uppstår av restaurangrörelsen här. Men jag vill då påpeka, att även enligt det anbud, som restaurangbolaget gjort med hänsyn till motionen, så måste dock riksgäldskontoret varje månad betala 500 kr. kontant, och dessutom måste riksgäldskontoret förbinda sig att täcka den förlust som på grund av minskad frekvens kunde uppkomma efter den 1 juni. Således, om det blir urtima riksdag eller om riksdagen pågår efter den 1 juni t. ex. till fram emot midsommar, så måste riksgäldskontoret täcka den förlust, som då kunde uppkomma. Även med ett bifall till motionen befinner man sig alltså i fråga om själva principen på samma ståndpunkt som förut, nämligen att riksgäldskontoret har att träda emellan, då restaurangen går med förlust. Vägen ur den situation, i vilken man befinner sig, går således icke genom motionen, utan det gäller nog att försöka finna andra utvägar.

Herr Engberg framhöll, att han ansåg, att motionären icke gått nog långt, utan att han bort, om han velat vara konsekvent, begära att spriten också infördes, då det ju hade varit lämpligt, att de riksdagsmän, som så velat, också skulle få snapsen till måltiden. Det är ganska egendomligt, att man från håll, där man åtminstone förut haft att påräkna understöd för nykterhetssträvandena efter bästa krafter, anser sig behöva framhålla en sådan argumentering. Herr Engberg erinrade om, att han förra året uppträtt mot nykterhetsvännerna, när de begärde att maltdrycker över 2 ¼ % skulle förbjudas, och han ansåg, att det inneburit ett kätteri från hans sida. Jag får säga, att jag icke betraktar detta som något kätteri från herr Engbergs sida. Ty med den ståndpunkt, som herr Engberg i senare tid intagit i nykterhetsfrågan, så har jag icke väntat mig annat, än att han skulle uppträda emot nykterhetsvännerna i den punkten. Men då nykterhetsvännerna, som han säger, bedrivit en fetischdyrkan med de 2 ¼ procenten, så vill jag påpeka, att han gör sig skyldig till fetischdyrkan i fråga om de 3.6 procenten, ty i det ena som det andra fallet är det lika stora skäl att tala om en sådan fetischdyrkan, eftersom ju den ena gränsen är fullkomligt lika godtycklig som den andra. Saken ligger ju så, att man måste dra en gräns någonstans, och lagstiftningen har fastställt 2 ¼ % som gräns för svagdricka. Men denna gräns är godtycklig; den kunde lika gärna ha dragits vid 3 % eller något annat tal. Och vad pilsnerdricka angår, så är gränsen här, 3.6 %, naturligtvis lika godtycklig. Jag menar därför, att herr Engberg icke i detta fall kan göra anspråk på någon särskild fördomsfrihet, ty hans ståndpunkt är principiellt sett fullständigt analog med nykterhetsvännernas, det är bara det, att han tar en högre gräns uppåt än nykterhetsvännerna.

Jag måste för min del, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Man kan

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

nog se olika på denna fråga, d. v. s. på frågan, vilken ställning representationen skall intaga till spörsmålet om hela folkets torrläggning. I ett par stater i Australien finnes lokalt veto, och i lagen angående detta förekommer en klausul, som säger, att, om genom användande av lokalt veto den stad, där parlamentet har sitt säte, blivit torrlagd, så skall från torrläggningen undantagas parlamentets buffet. Här i Sverige har man gått en alldeles motsatt väg; här har man torrlagt riksdagsrestaurangen, innan torrläggningen av landet i dess helhet blivit påbörjad.

För min del vill jag säga, att jag finner ingen av dessa vägar riktigt tilltalande. Jag menar således att det beslut, som denna riksdag fattade för några år sedan, icke var lyckligt. Jag kan säga det, fastän jag vet, att denna kritik träffar också mig, som deltog i torrläggningsbeslutet. Ty jag är villig att erkänna, att det var ett icke fullt övertänkt steg man då tog. Här har visserligen i dag en talare sagt, att han icke vill vara med om att taga ett steg tillbaka. Det var ett stolt ord. För min del får jag säga, att erfarenheten lärt mig, att om jag någon gång tagit ett steg, som sedan befinnes ej vara välbetänkt, så får jag bekväma mig till att ta ett steg tillbaka. Och så menar jag fallet är här.

Jag vill icke upprepa de argument, som redan äro framställda, utan jag vill bara säga, hur saken ter sig för mig. Praktiskt sett står valet mellan att tillåta eller icke tillåta införandet av pilsnerdricka på riksdagsrestaurangen. Jag anser, att man bör tillåta serveringen av pilsnerdricka. Och det avgörande skälet för mig är detta: det är klart, att åtsikliga av mina riksdagskamrater sätta värde på att få ett bekvämt tillfälle att i detta hus intaga sina måltider, men det strider mot deras vanor att intaga en måltid utan ett glas lätt öl till maten. På grund av den ordning, som nu råder, är denna möjlighet berövad dem. Då anser jag det icke vara riktigt kamratligt, att vi, som reda oss utan pilsnerdrickat, i detta fall endast tänka på att tillgodose oss själva och alldeles bortse från våra kamraters billiga önskningar. Jag menar, att ett vidhållande av det absoluta alkoholförbud, som nu är gällande, kan få skenet av, att nykteristerna vilja lägga beslag på riksdagsrestaurangen uteslutande för sina egna behov. Detta är naturligtvis icke deras avsikt, men torrläggningens upprätthållande kan verkligen få detta förhatliga utseende. Detta tilltalar ej mig, på samma gång som jag är bergfast övertygad om, att varken riksdagens eller huvudstadens eller svenska folkets nykterhet kommer att löpa någon fara, om man släpper in pilsnerdrickat. Jag hyser således icke någon som helst betänklighet mot att rösta för det förslag som ordföranden i bevillningsutskottet framställt. Jag anser mig icke därigenom ha avsvurit mitt nykterhetsintresse, och jag vill inlägga en gensaga emot var och en, som påstår, att endast de äro nykterhetsvänner, som icke vilja, att pilsnerdricka skall serveras..

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Utskottets ärade ordförande började sitt anförande med att göra gällande,

att denna fråga icke vore någon större fråga ur nykterhetssynpunkt, därför att han ansåg, att även om förbudet komme att upphävas, så skulle det icke ha några synnerligen menliga följder i vad det gäller riksdagsmännen, och det tror jag litet var kan vara överens med honom om, att frågan icke är av större betydelse ur praktisk synpunkt, i vad det gäller riksdagsmännen här i kamrarna. Man har också från annat håll sökt med styrka framhålla, att detta icke vore något nykterhetspolitiskt spörsmål, d. v. s. att denna frågas avgörande icke alls skulle kasta någon skugga framåt, då det gäller att ta definitiv ståndpunkt till de större frågor, som eventuellt inom den närmaste tiden kunna förekomma på nykterhetsområdet. Ja, mina herrar, är det nu så alldeles säkert, att detta är förhållandet? Det var någon talare som framhöll att man här borde taga hänsyn till sådana riksdagsmän, som egentligen icke äro för, att man har förbud i riksdagsrestaurangen. Jag vill då fråga, om icke detta är en förbudsfråga i smått och om det icke kommer att ske på samma sätt, då vi komma till de stora frågor som härutinnan kunna uppstå. Man skulle lika väl då kunna säga, att man måste taga hänsyn till andra, som icke vilja ha inskränkningar eller förbud. Det är alldeles tydligt, att frågan framdeles kommer att ligga på alldeles samma linje även, då det gäller den stora förbudsfrågan, från det hållet.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Jag vill därför påstå, att detta är en fråga, som är av en viss betydelse. Och fastän herr Engberg här fastslagit, att det icke finge förekomma, att man ginge ut i valpolitiskt hänseende och gjorde detta till en stor fråga, så vill jag försäkra herr Engberg om, att folket i bygderna kommer att taga en viss hänsyn till vad som i denna fråga beslutas i andra kammaren i dag. Ty man kommer att uppfatta saken så, att ett eventuellt bifall till motionen innebär, att nykterhetsintresset är ställt på avskrivning, och det är väl fråga om, huruvida icke anledning föreligger att inlägga något av den betydelsen i ett beslut i den riktningen.

Man har här sökt påvisa från herrar Lindmans och Röings sida, att detta vore ett sätt att komma ifrån svårigheterna med att restaurangen icke bär sig. Herr Röing har själv sagt, att på den tiden sprit serverades i riksdagsrestaurangen, så utskänktes det icke mer än som motsvarade en femtedels tesked per dag och ledamot, och det var en så liten kvantitet, att det icke alls var någon fara. Men nu sätter han sitt hopp till pilsnerdrickat, vilket skall ha så pass kraftig verkan som att kunna reparera riksdagsrestaurangens finanser. Kan man förutsätta, att det verkligen är så starka och säkra skäl härför, att man av den orsaken kan gå med på att där försöka få in pilsnerdrickat?

Herr Engberg har också sökt betona nödvändigheten av att höja sprithalten i de s. k. svagdrickorna. Har han sagt, att en gräns å 2 ¼ procent är ganska godtycklig och att 3,6 är en bättre gräns. Det tror jag nog de tycka, som dricka åtskilligt; men är det så, att 3,6 procent nu skulle vara lämplig, så blir det nog så, att många tycka det är ett gott dricka, bara det vore litet starkare, och så be-

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

gär man snart t. ex. 6 procent. I den riktningen kommer det att gå, förmodar jag.

Herr Pettersson i Södertälje har här i sitt anförande erkänt, att man tar ett steg tillbaka med denna åtgärd. Jag vill bara fråga andra kammarens nykterhetsvänner, om de i dag äro villiga att gå med på detta steg, och jag är övertygad om, att nykterhetsfolket ute i landet i varje fall kommer att uppfatta ett sådant steg såsom olyckligt, och jag är också övertygad om, att det skulle ha olyckliga verkningar framåt, då det gäller att på allvar ta itu med förbudsfrågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Persson* i Björsbyholm.

Herr Borg: Herr talman! Jag skall icke ingå på frågan om, hur beslutet i denna sak kommer att inverka på den stora frågan, om det skall vara förbud eller icke, utan må det vara nog, om jag säger, att jag är anhängare av den torrläggning vi nu ha. Jag begärde ordet endast för att litet grand beröra de ekonomiska förhållanden, som rått där nere på vår riksdagsrestaurang. Man säger, att man kan förbättra de ekonomiska förhållandena genom att utsträcka rättigheterna, och det är möjligt, att detta kommer att ske i viss mån. Men jag tror, att man är i stånd att förbättra de ekonomiska förhållandena på annat sätt, nämligen genom att betala riksdagsmännen ett sådant arvode, att de verkligen ha råd att spisa därnere; ty med det arvode, som nu betalas de svenska risdagsmännen kunna dessa icke betala de priser, som tagas där nere på riksdagsrestaurangen, ändock att de icke äro så höga. Ty med ett arvode åt riksdagsmännen av 16 kr. om dagen, såsom det steg till under lagtiman 1919 och såsom det även synes bli under denna lagtima riksdag, måste icke så få av dem, åtminstone från denna kammare, springa staden runt och leta efter serveringsställen, där man kan spisa för billigare pris. Jag tror det är nödvändigt, att vi tänka på den saken, nämligen att lämna riksdagsmännen sådant arvode, att de verkligen kunna betala maten och vad de dricka därnere; och på det sättet skulle också den, som innehar restaurangen, bli i stånd att ekonomisera hela företaget såsom sådant. Ty att med 16 kr. om dagen leva ungkarl här i Stockholm, betala högre hyra än någon annan här i staden och ändå skicka hem penningar till familjen, det förstår var och en, att det är ogörligt. Detta är ju ungefär den dagspenning, som arbetare och grovarbetare för närvarande åtnjuta här i Stockholm och även på många andra platser i landet. Jag tror, att vi böra tänka på denna sak då vi äro inne på dessa frågor och alltså redan nu undersöka, huruvida man icke bör förbättra de ekonomiska förhållandena på det sätt, att man låter riksdagsmännen få så högt betalt, att de kunna bestå sig mat där nere på riksdagsrestaurangen. Därigenom skulle vi sålunda slippa ifrån detta, att staten skall behöva komma emellan med tusentals kronor för att hjälpa upp restaurangens ekonomi.

Ang. utskänkning av öl och vin i riksdagsrestaurangen. (Forts.)

Jag har endast velat påpeka denna synpunkt vid ett tillfälle som detta, då man talar om, att det icke är möjligt att ekonomisera företaget här nere under de förhållanden, som för närvarande råda. Jag tror, att detta kommer att lyckas, blott riksdagsmännen bli i stånd att intaga sina måltider på restaurangen, och jag anser sålunda, att även denna restaurang skall kunna bära sig, utan att man medger densamma utsträckta rättigheter.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å berörda hemställan samt bifall i stället till det av herr Röing under överläggningen gjorda yrkandet och 3:o) bifall till det yrkande, som under överläggningen framställts av herr Lindman; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) angivna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 1:o) avgivna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 11 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det av herr Lindman under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 108 ja mot 82 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, bifaller det av herr Röing under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Huvudvoteringen utföll med 79 ja, men 108 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Ang. restauration av Leckö slott.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående restauration av Leckö slott.

Därvid yttrade:

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skall be att få yttra några få ord i detta ärende, som intresserar mig mycket. Jag har nämligen gjort besök vid Leckö och studerat en del litteratur om det förfall, vari slottet befinner sig. Det synes, som om alla erkände, att slottet råkat i förfall, men här antydes, att det yttre dock är något så när i stånd, att väggar, golv och tak äro i stort sett i väl bibehållet skick, under det däremot det inre är föremål för beklaglig förstörelse.

Jag ber att få säga, att icke blott allmänheten har del i denna förstörelse utan till och med svenska staten har sin stora skuld däri på grund därav, att man anställt auktioner på inre lösbo och väggprydnader, allt, som varit av värde, varvid det sålts till obetydliga priser, som på sin tid icke ens betäckte auktionskostnaderna. Det är i varje fall klart, att om det varit möjligt för allmänheten att tillintetgöra slottet i sin helhet, och att tillintetgöra själva murarna, så skulle det ha skett under de århundraden, som förflutit sedan slottet byggdes, men den vandaliserande mänskligheten har stött huvudet förgäves mot dessa kolossalt fasta murar.

Jag är emellertid tacksam såväl för utskottets välvilliga yttrande som ock för byggnadsstyrelsens vackra ord om de estetiska intressen, som besjälat mig och föranlett min motion. Det torde också få anses ganska säkert, att byggnadsstyrelsen genom denna motion fått en liten påstötning. Jag är rädd, att eljest det ena årtiondet fått förflyta efter det andra, innan man ens tänkt på Leckö slott. Det ligger dock bakom detta icke blott stora estetiska intressen, utan framförallt mycket mäktig historisk bakgrund, och hade jag varit ordförande i andra tillfälliga utskottet, skulle jag vågat taga steget ut och trots byggnadsstyrelsens vackra ord likväl yrkat, att riksdagen kulle besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. Man måste dock visa litet mod, även om man är ordförande i andra kammarens andra tillfälliga utskott, men det anser jag icke, att dess ordförande lagt i dagen. Det är naturligtvis ett mycket svårt uppdrag att sitta som ordförande i detta utskott, och just därför hade jag från början glatt mig åt, att min motion blivit förelagd en av vårdarna av de ideella intressena. Jag trodde nämligen, att herr Moberger mycket raskare, än som skett, och mycket modigare och djärvare, än som blivit fallet under den tid av tre månader, som han behövt, skulle kunnat klämma fram ett ordentligt tillstyrkande av min motion. Men jag väntade förgäves. I stället ser jag, att han lyckats åstadkomma knappa sex rader på tre månader eller med andra ord två rader i månaden. I sanning ett ganska vackert resultat!

Ang. restauration av Leckö slott. (Forts.)

Nu, herr talman, är det icke min mening att på något sätt yrka annat än bifall till andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 12. Men jag ber att få stryka under och stryka under med grova streck vad byggnadsstyrelsen i detta avseende uttalat, nämligen att den skall ha saken i gott minne och så snart som möjligt söka göra något för Leckö slott. Det förvånar mig dock icke, om såväl byggnadsstyrelsen som utskottets ordförande varit tveksamma, ty de belopp, som hittills använts för restaurering av Leckö slott, ha varit ganska betydande. På de sista fem åren ha där nedlagts belopp, som i medeltal uppgå till 2,961 kronor 41 öre om året.

Det smärtar mig dock att se min gamle vän Larsson i Kroken bland dem, som varit med om detta avslag. Här gäller det dock ett historiskt minnesmärke i Västergötland, en av de äldsta kulturbygder vi ha. För min del kommer jag helt säkert, när det blir fråga om att bevilja anslag till fortsatt restaurering av ett i utskottsordförandens födelsebygd beläget slott, jag syftar på det härliga Kalmar slott — att rösta för bifall till dylikt anslag.

För närvarande ber jag blott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Welin: Herr talman! Jag skall be att få intyga vad motionären skrivit i sin motion och vad han här i dag anfört dels beträffande slottets värde som konstprodukt från vår storhetstid och dels om det skick vari det nu befinner sig. När man kommer fram till Leckö, blir man överväldigad av den skönhet, som finnes här, och det storartade intryck, som man får av slottet. Detta intryck förminskas icke, då man genomvandrar de många rummen och salarna, vilka enligt folksägnen lära uppgå till 365 men i verkligheten äro åtskilligt färre. Leckö torde vara det till det yttre bäst bibehållna av alla slott från vår storhetstid; ja, man kan säga, att det till det yttre är så gott som fullständigt och i minsta detaljer bibehållet från den tid, då det uppfördes. Det enda som skiljer det nya från det gamla och det gamla från det nya är just det inre, där en oerhörd vandalism försiggått, såsom också motionären framhållit. I början på 1800-talet blev allt löst i slottet bortauktionerat. Det kom order från höga vederbörande, att allt skulle säljas. Den innehöll blott ett enda åläggande, nämligen att allt skulle säljas till vad pris som helst. Det berättas, att en vacker målning, föreställande Gustaf Adolfs död vid Lützen, sålts för 36 skilling banko till en bonde, som använde den som matta. Vid en reparation år 1827 togo arbetarna ned gamla vävnader från väggarna, och använde dessa till sängkläder, utan att någon anmärkning gjordes från dem, som hade med slottet att göra. På detta sätt blev nästan allt, som kunde bortföras eller förstöras, spolierat. Ett och annat finnes fortfarande kvar, som kan utsättas för vandalism, t. ex. ännu kvarsittande väggmålningar, tapeter, bildhuggeriarbeten i kyrkan och dylikt.

Då så är förhållandet, synes det mig, som om det vore ganska

Ang. restauration av Leckö slott. (Forts.)

behövligt, att det snarast vidtoges åtgärder, icke så mycket för att återställa slottet i sitt forna skick eller för att hindra, att det förfaller ytterligare, ty det sörjer man numera något så när för, utan fastmer för att hindra allmänheten att för fritt få gå omkring och plocka sönder eller taga bort vad som ytterligare möjligen kan förstöras. Om intet annat för närvarande kan göras, så borde åtminstone den åtgärden vidtagas, att allmänheten icke tillätes passera utan sträng uppsikt över vad den företar sig.

Jag hoppas emellertid, att byggnadsstyrelsens löfte att ägna saken sin uppmärksamhet skall leda till, att åtgärder snarast vidtagas i en eller annan riktning, så att detta synnerligen märkliga slott och vad som där kan finnas kvar av värde må bli bevarat för framtiden i ett skick, som påminner om vad det en gång varit och vad man kunnat åstadkomma här i Sverige. Jag tror, att om denna motion lyckats fästa uppmärksamheten vid det historiska och konstnärliga värdet av Leckö slott, så har motionen haft en stor uppgift att fylla, och jag vill också hoppas, att den verkligen skall hava fyllt den uppgiften.

I likhet med motionären har jag icke annat yrkande än bifall till utskottets utlåtande.

Herr Kristensson: Herr talman! Inom statsrevisionen satt jag på den avdelning, som bland annat hade att avge utlåtande över revisorernas besök i Leckö. Detta ger mig anledning att beriktiga ett par uppgifter, som den föregående talaren lämnade och, som icke böra stå oemotsagda i kammarens protokoll.

Herr Welin talade med rätta om den vandalism, som slottet undergått, men denna ligger 50 år tillbaka i tiden. Han har nog rätt i åtskilligt av vad han yttrade, men då han sedan kommer fram och påstår, att slottet fortfarande är utsatt för vandalism och att man fortfarande plockar till sig och river sönder gobelänger och väggmålningar, tror jag det är en fullkomligt felaktig framställning, han därvid lämnade om saken. Statsrevisorerna ha enhälligt fått en rakt motsatt uppfattning mot den, som den föregående talaren gav uttryck åt om vad som nu äger rum beträffande detta minnesrika slott.

Såväl nu som för en 30 år sedan yttrade statsrevisorerna, att man borde försöka utfinna något lämpligt statsändamål, vartill detta slott kunde finna användning. Jag vill här understryka detta av revisorerna två gånger gjorda uttalande. Det kan icke vara lämpligt, att ett stort och till det yttre väl bibehållet slott som det här ifrågavarande, med en sådan kolossal massa rum och salar, skall stå fullkomligt obegagnat och icke användas för något ändamål. Den undersökning, som här bör sättas i gång, bör framför allt gå ut på att se till i dessa bostadsbristens dagar, huruvida icke detta slott borde kunna få en användning, vilken på samma gång som den tjänade statsnyttan också vore en sporre till att det bleve underhållet, så att icke någon ytterligare försämring av detsamma kunde ifrågakomma. Då nu emellertid byggnadsstyrelsen genom de uttalanden, som äro

gjorda, fått sin uppmärksamhet riktad på saken och då motionären här ytterligare väckt frågan till liv och fäst uppmärksamheten på densamma, är det väl att antaga, att det blir en sådan undersökning angående detta slott, att vi kunna hoppas, att de synpunkter, som här gjort sig gällande, verkligen komma att bli beaktade.

Ang. restauration av Leckö slott. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Moberger: Herr talman! Då den ärade motionären slutade med att yrka avslag på sin egen motion, d. v. s. bifall till utskottets hemställan, kunde det ju vara tämligen onödigt att jag uppträdde i denna debatt, men då han lade sitt anförande så, som han gjorde, anser jag, att jag för min del bör inlägga en gensaga mot det sätt att föra debatten, som han använde. Han yttrade sig så, som om det varit jag, i egenskap av utskottets ordförande, som svarade för detta betänkande. Han vet naturligtvis lika väl som jag, att utskottets ledamöter, vilka äro antecknade här — det är tio stycken — dela ansvaret. Naturligtvis är det utskottet, som svarar för betänkandet och icke den, som undertecknat det i egenskap av ordförande.

För övrigt ber jag att få uttala en stilla förundran över, att herr Sommelius, som verkligen kan vara rolig och som berett mig många glada stunder här i kammaren, ansåg det lämpligt att försöka vara rolig på det sätt, han gjorde i detta fall.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr *Fast* instämde häruti.

Herr Welin, Med anledning av herr Kristenssons inlägg gent emot vad jag sagt vill jag påpeka, att jag besökte Leckö senast för fyra år sedan och då i ett större sällskap, och detta sällskap fick vandra omkring ledsagat av en enda vaktmästare, som naturligtvis icke kunde hålla uppsikt över hela sällskapet. Jag erinrar mig särskilt, hur det i stora riddarsalen satt tavlor eller rättare på väv (eller måhända papp) målade väggfyllningar, ungefär i brösthöjd, sålunda icke alls högt från vilka det var bortrivet stora stycken och där vem, som gick förbi, fortfarande kunde riva till sig stycken. Åtskilliga av deltagarna i sällskapet uttryckte sin oerhörda förvåning över, att sådana målningar kunde få sitta utsatta för allmänhetens åverkan. och inte vara på något sätt skyddade mot klåfingrade personer eller minnessamlare. Om gobelänger har jag icke alls talat i detta sammang.

Då nu herr Kristensson försäkrar, att någon vandalism icke längre kan förekomma, kan jag icke annat än uttala min synnerligen stora glädje över, att vederbörande myndighet vidtagit sådana åtgärder, att en dylik förekommes, och tillika uttala min livliga förhoppning, att dessa åtgärder skola visa sig effektiva och icke bestå i blotta föreskrifter. Det är icke nog med, att en vaktmästare följer

Ang. restauration av Leckö slott. (Forts.)

ett femtiotal personer genom slottet; det behöver ses till, att det verkligen blir ett effektivt skydd. Detta kan ske bl. a. därigenom att allmänheten genom avstängning hålles på avstånd från ömtåliga föremål.

Herr talman! Jag upprepar mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hamrin m. fl.*, nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 248, med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;

herr *Bäckman*, nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 275, angående höjning av anslagen för tillsyn å enskildas skogar;

Herrar *Leander* och *Jeppsson*, nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 375, angående beredande av pensionsförbättring och pensioner åt visst marinens manskap;

herrar Bäcklund och *Werner*, nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 267, angående dyrtidstillägg för år 1920 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare;

herr *Welin m. fl.*, nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 265, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.;

herr *Anderson* i Knapasjö, nr 420, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 398, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

herr *Jönsson* i Revinge, nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 315, med förslag till förordning om hyresvärdestegringsskatt;

herrar *Hage* och *Johansson* i Sollefteå:

nr 422, i anledning av sistnämnda proposition; och

nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

herrar *Hage* och *Lovén*, nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 321, med förslag till kungörelse med särskilda grun-

der för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*, nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 392, angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

herr *Vennerström*, nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 321, med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

herr *Bärg*, nr 427, i anledning av Kungl. Maj:s proposition, nr 334, angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m.; samt

herr *Lithander*, nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.

Ifrågavarande motioner bordlades.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

från bevillningsutskottet:

nr 120, i anledning av väckta motioner om förbud att förtära rusdrycker m. m. å utskänkningsställe, där utskänkning av pilsnerdricka idkas utan samband med utskänkning av rusdrycker;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 122, i anledning av väckt motion angående stiftelsens »Lars Hiertas minne» frikallande från taxering till bevillning samt inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om ändrad lydelse av § 3 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 samt om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om frilager den 20 december 1912;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol å socker; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordräntestegringsskatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

från bankoutskottet:

nr 126, angående vissa pensioner och understöd.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av punkt 6 i övergångsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidraget till uppförande av vissa byggnader vid kustsanatoriet Apelviken;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Stockholms stad av äganderätten till vissa områden å kungl. Djurgården;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för tilläggsbidrag till innehavare av odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen ävensom av nybyggeslägenheter å Alträsks nybyggesområde jämte en i samma ämne väckt motion;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 106, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 7;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till fångvården av ett invid straffängelset i Kristianstad beläget område; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur jämte tre i ämnet väckta motioner.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Svensson* i Betingetorp	under	3	dagar	fr. o. m.	den	12	april,
»	*Johansson* i Brånalt	»	8	»	»	»	12	»
»	*Sandberg*	»	4	»	»	»	13	»
»	*Lithander*	»	2	»	»	»	12	»
»	*Vennersten*	»	3	»	»	»	13	»
»	*Jönsson* i Revinge	»	3	»	»	»	12	» och
»	*Zander*	»	2	»	»	»	12	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.